Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi/The Journal of Ottoman Literature Studies 34 (Haziran/June 2025), 445-475.
Araştırma Makalesi/Research Article. https://doi.org/10.15247/1672266

FERÎDÎ'NİN KASÎDE-İ BÜRDE'YE FARSÇA VE ÇAĞATAY TÜRKÇESİYLE YAZDIĞI MANZUM TERCÜMELER

Irmak Kaçar| ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2890-1869| *irmakkacar@gmail.com*
Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırklareli-Türkiye/ Asst. Prof. Kırklareli University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature, Kırklareli -Türkiye ROR ID: https://ror.org/00jb0e673

Mücahit Kaçar| ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-5707-8947| *mukac80@gmail.com*
Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul-Türkiye/ Prof. Dr. İstanbul University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, İstanbul-Türkiye ROR ID: https://ror.org/03a5qrr21

Atıf Bilgisi/Citation: Kaçar, Irmak, Kaçar, Mücahit. "Ferîdî'nin Kasîde-i Bürde'ye Farsça ve Çağatay Türkçesiyle Yazdığı Manzum Tercümeler". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 34 (In Honor of Prof. Dr. Hüseyin Akkaya) (Haziran 2025), 445-475. Kaçar, Irmak, Kaçar, Mücahit. "The Compılatıon Entıtled Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ As Separated From The Raif Yelkenci Copy Of The Dıwan Of Yunus Emre". *The Journal of Ottoman Literature Studies*, 34 (In Honor of Prof. Dr. Hüseyin Akkaya) (June 2025), 445-475. https://doi.org/10.15247/1672266

Geliş Tarihi/Date of Submission: 08.04.2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 06.05.2025

Yayım Tarihi/Date of Publication: 30.06.2025

Değerlendirme/Peer-Review: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Double anonymized-Two External

Araştırma Makalesi/Research Article

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./ It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Yazar Katkıları/Author Contributions: Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Veri Toplanması (CRediT 2) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama (CRediT 3-4-6-11); Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Makalenin Yazımı (CRediT 12-13) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) / Conceptualization (CRediT 1) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Data Curation (CRediT 2) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Investigation -Analysis -Validation (CRediT 3-4-6-11) Author-1 (%50) -Author-2 (%50); Writing (CRediT 12-13) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Writing – Review & Editing (CRediT 14) Author-1 (%50) - Author-2 (%50)

Benzerlik Taraması/Plagiarism Checks: Yapıldı – Turnitin

Etik Bildirim/Complaints: divanedebiyatidergisi@gmail.com

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/The author(s) has no conflict of interest to declare

Finansman/Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır/The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır/Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

ISSN: 1308-6553 **e-ISSN: 2792-0836**

ÖZET

İmâm Bûsîrî tarafından kaleme alınan ve tam ismi *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* olsa da *Kasîde-i Bürde* olarak meşhur olan kaside, İslâmî edebiyatta Hz. Muhammed sevgisinin yansıdığı en meşhur metinlerden biridir. İslami edebiyatlardaki birçok şerh ve tercümesi yanında Batı dillerine tercümeleri de bulunan bu kaside, Türk edebiyatında da mensur ve manzum birçok şerh ve tercümeye konu edilmiştir. Kasîde-i Bürde üzerine şu ana dek Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış sadece iki metin bilinmekteydi. Bunlardan birincisinde Kemaleddîn Hüseyin bin el-Hasan el-Hârezmî el-Kübrevî (ö. 1432-33-35-36-37-41-42?), Harezm Türkçesiyle yazdığı *Keşfü'l-Hüdâ*'da Kasîde-i Bürde'yi mensûr olarak şerh edip manzum tercümesini de yapmıştır. İkincisi, Çağatay Türkçesiyle yazılan ve müellifi bilinmeyen mensûr bir şerhtir. Harezm ve Çağatay Türkçesiyle yazılan bu iki şerh dışında Kasîde-i Bürde'nin Çağatay Türkçesiyle kaleme alınan manzum bir tercümesi daha bulunmaktadır. Bu manzum tercümenin şimdilik bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Koleksiyonu 157 numarada kayıtlıdır. Ferîdî mahlaslı biri tarafından kaleme alınan bu manzum tercümede önce Kasîde-i Bürde'nin Arapça aslından bir beyit yazılmış, sonra da her defasında bu beyitlerin altında Farsça ve Çağatay Türkçesiyle yazılan manzum tercümeleri sunulmuştur. Bu çalışmada, söz konusu manzum tercümeye dikkat çekilerek tercümenin şimdilik bilinen tek nüshası ile dil ve tercüme özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Çalışmamızın sonunda bu manzum tercümenin metni ve diliçi çevirisi de sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaside-i Bürde, Ferîdî, Çağatay Türkçesi, Farsça, manzum tercüme.

FERIDI'S TRANSLATIONS OF QASIDA-I BURDA IN PERSIAN AND CHAGATAI TURKISH IN VERSE

ABSTRACT

One of the most famous texts in Islamic literature reflecting the love of the Prophet Muhammad was written by Imam Busiri, and although the full name of this poem is el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye, it became famous as Qaside-i Burde. This Qasida, which has been the subject of many commentaries and translations in prose and verse in Turkish literature, has only two examples written in Eastern Turkish known so far. In the first of these, Kemaleddin Hüseyin bin el-Hasan (d. 1432-33-35-36-37-41-42?) commented on Qasida-i Burda in prose and also translated it into verse in his Kashfü'l-Huda, which he wrote in Khwarezm Turkish. We also have a prose commentary of Qasida-i Burda written in Chagatai Turkish, the author of which is unknown. Apart from these two commentaries written in Khwarezm and Chagatai Turkish, there is also a verse translation of Qasida-i Burda written in Eastern Turkish. The only known copy of this verse translation is registered at number 157 in the Lala İsmail Collection of the Süleymaniye Library. In this verse translation written by someone with the pseudonym Feridi, first a couplet from the Arabic original of Qasida-i Burda was written, and then each time the verse translations of these couplets written in Persian and Eastern Turkish were presented. In this study, attention will be drawn to this bilingual verse translation of Feridi, the only known copy of the translation will be given, information about the features of the translation will be given, and the text and intralingual translation of the translation will be presented.

Keywords: Qasida-i Burda, Feridi, Chagatai Turkish, Persian, verse translation.

Giriş

İslâmî edebiyatın müşterek konularından biri olan Hz. Muhammed sevgisinin yansıdığı en meşhur metinlerden biri *Kasîde-i Bürde*'dir. *Kasîde-i Bürde* denildiğinde de biri Hz. Peygamber devri şairlerinden Ka'b b. Züheyr'in[1] diğeri de ondan yaklaşık 600 sene sonra yaşayan İmâm Bûsîrî'nin yazdıkları iki kaside anlaşılmaktadır. Ancak gerek farklı dillerdeki şerh ve tercümelerinin yaygınlığı gerekse de kültürel uygulamalar ve inançlar bağlamında kendi geleneğini oluşturan *Kasîde-i Bürde*, İmâm Bûsîrî'nin yazdığıdır.[2]

Tam adı Muhammed b. Saîd b. Hammâd b. Muhsin b. Abdillah b. Hayyânî b. Sanhac b. Mellâl es-Sanhacî el-Bûsîrî olan ve farklı kaynaklarda Mısır'ın İskenderiye şehrinde 1295-1298 yılları arasında öldüğü belirtilen Bûsîrî'nin bazı kaynaklarda *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* olarak geçen kasidesi, Osmanlıda *Kasîdetü'l-Bür'e* (*el-Kasîdetü'l Bür'iyye*) adıyla anılsa da kaynakların çoğunda *Kasîdetü'l-Bürde* olarak geçmektedir. İmam Bûsîrî'nin rüyasında Hz. Peygamber'i görüp ondan şifâ istemesi ve rüyada ona bu kasideyi okuduğuna dair bir rivayete dayandırılan kasîde, müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün vezniyle kaleme alınmış olup 160 beyitten oluşmaktadır.[3] Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'si sadece Müslüman toplulukların dillerine değil Latince, Rumca, Almanca, Fransızca gibi Batı dillerine de çevrilmiştir.[4] Türk edebiyatında da *Kasîde-i Bürde* üzerinde 42 mensur tercüme-şerh, 3 manzûm şerh, 39 manzûm tercüme ve 8 de tahmis çalışması yapılmıştır.[5]

Biz de bu çalışmada, *Kasîde-i Bürde*'nin Ferîdî mahlaslı biri tarafından Farsça'ya ve Çağatay Türkçesine yapılan manzum bir tercümesine dikkat çekerek metnini neşredeceğiz.[6] Bu vesileyle *Kasîde-i Bürde*'nin Doğu Türkçesiyle yapılmış iki şerhine ve bu şerhlerde yer alan manzum tercümelerine değinmek ve çalışmamızda neşredeceğimiz metnin bunlarla ilişkisi olup olmadığı hususunu aydınlatmak isteriz.

İranlı bir sufi ve şair olan Kemaleddîn Hüseyin bin el-Hasan el-Hârezmî el-Kübrevî'nin (ö. 836/1433 veya 840/1436)'nin (Kurtuluş 2022: 233) Harezm Türkçesiyle yazdığı *Keşfü'l-Hüdâ*, *Kasîde-i Bürde*'nin aynı zamanda Türk edebiyatındaki ilk mensûr şerhini ve tercümesini de içermekte olup Harezm'in fethi münasebetiyle 834/1430-31 yılında kaleme alınarak (Akdemir 2015: 36) Özbek hükümdarı Ebülhayr Han'a (1429-1468) sunulmuştur (Dağıstanlıoğlu 2018: 28-32). Eserde Kasîde-i Bürde'nin Arapça beyitlerinin anlamları bazen tek tek bazen de topluca mensur olarak şerh edildikten sonra birkaç beyitlik manzum tercümelerine de yer verilmiştir. Eser üzerinde Yılmaz Akdemir (2015) ve Bilal Erdem Dağıstanlıoğlu (2015) ayrı ayrı doktora tezleri hazırlamışlardır. Eserin tam metni Bilal Erdem Dağıstanlıoğlu tarafından yayımlanmıştır (2018).

Kasîde-i Bürde'nin Çağatay Türkçesiyle yazılan bir mensûr şerhi de bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde kayıtlı bir nüshası bulunan bu muhtasar şerhte, şerh edilecek beyitlerdeki kelimelerin Çağatay Türkçesindeki karşılıkları da verilmiştir. Eser üzerinde bir doktora tezi hazırlayan Dursaliye (Yeşim) Çağlar (2019), bu şerhi kitap olarak da yayımlamıştır (2023).

Harezm ve Çağatay Türkçesiyle yazılan bu iki şerh tarafımızca incelendiğinde elimizdeki manzum tercüme ile herhangi bir benzerlik taşımadıkları tespit edilmiştir. Bu durumda, elimizdeki tercüme *Kasîde-i Bürde* ile ilgili olarak Doğu Türkçesiyle kaleme alınan metinlerin üçüncüsü, Çağatay Türkçesiyle yazılan manzum tercümelerin ise ikincisi

---

[1] Ka'b b. Züheyr'in kasidesi ve bu kaside üzerine Osmanlı döneminde yazılan Türkçe eserler için bkz: Güler 2002.

[2] Çalışmamızın "Giriş" bölümünde İmam Bûsîrî ve *Kasîde-yi Bürde*'si hakkında sunacağımız bilgiler özet mahiyetinde olacaktır. Son yıllarda Bûsîrî'nin kasidesinin Türkçe tercüme ve şerhleri hakkında oldukça ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır. Bunların en sonuncusu Bünyamin Ayçiçeği editörlüğünde 2024 yılında hazırlanan *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* başlıklı iki ciltlik çalışmadır. Söz konusu çalışmada İmâm Bûsirî'nin hayatı ve eserleri, *Kasîde-i Bürde*'nin nüshaları, manzum ve mensur olarak kaleme alınmış Türkçe şerh ve tercümeleri, kasideye yazılan tahmisler, bu kasidenin okunmasına dair ritüeller ile Türk kültür, sanat ve inancındaki yerine dair tespitler farklı araştırmacılar tarafından kaleme alınan yazılarda ayrıntılı olarak işlenmiştir. Biz de çalışmamızın giriş bölümünün oluşturulmasında *Kasîde-i Bürde* hakkındaki bu temel kaynaktan istifade ettik ve her defasında bu kitaptaki ilgili yazıya işaret etmekle yetindik.

[3] İmâm Bûsîrî ve kasidesi hakkında ayrıntılı bilgi için Bünyamin Ayçiçeği'nin söz konusu kitaptaki "İmâm Bûsîrî'nin Hayatı, Divan'ı ve Kasîde-i Bürde'si"başlıklı yazısına bakılabilir (2024a: 17-36).

[4] Bu dillerdeki çeviriler hakkındaki ayrıntılı bilgiler için bkz: Ayçiçeği 2024d: 219-246.

[5] Türk edebiyatında *Kasîde-i Bürde*'ye yapılan şerh, tercüme ve tahmisler hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz: Ayçiçeği 2024b: 39-88; Koç 2024a: 89-98; Koç 2024b: 99-168; Ayçiçeği 2024c: 169-182.

[6] Prof. Dr. Sadık Yazar'a bizleri bu metnin varlığından haberdar ettiği ve çalışmamıza vesile olduğu için en içten teşekkürlerimizi sunarız.

durumundadır. Aynı zamanda aşağıda ayrıntılı olarak izah edileceği üzere, bu tercümenin diğer parçasını oluşturan Farsça manzum tercümeye de başka kaynaklarda rastlanmamıştır. Aşağıda eserin şimdilik bilinen tek nüshası, mütercim Ferîdî'nin kimliği ve tercümenin özellikleri hakkında bilgi verilerek tercümenin metni ve diliçi çevirisi sunulacaktır.

Ferîdî'nin Kimliği ve Eserin Nüshası Hakkında

Bu tercümenin sahibi Ferîdî mahlaslı bir şairdir. Nahîfî'nin *Kasîde-i Bürde* tercümesinde de bir örneği görüldüğü üzere (Koç 2024b: 127) bazı şairler tercümelerinin sonuna ortalama 20 beyitlik bir münâcât eklemişlerdir. Ferîdî de bu geleneğe uyarak tercümesinin sonuna Nahîfî gibi 21 beyit (18'i Türkçe, 3'ü Farsça) beyit ekleyerek Cenâb-ı Hakk'a münâcatta bulunmuştur. Bu bölümde şair mahlasını şöyle vermektedir:

Ferīdī mümteniʿdür çün beyān ėtmek kemālātın

Kelāmuŋ muḫtaṣar ḳıl yoḳdur aŋa ʿaḳlun imkānı

[Ey Ferîdî, Hz. Peygamberin kemâlatını olduğu gibi beyan edebilmek imkânsız olduğundan ve aklın buna ulaşma imkânı bulunmadığından sözünü kısa tut!]

Bibliyografik kaynaklarda Ferîdî mahlaslı üç şair zikredilmektedir. Bu kaynaklar incelendiğinde biri 16. yüzyılda (Haraççı-zâde Hüsâm) diğer ikisi ise 17. yüzyılda yaşayan (Kehhâl-zâde Ferîdî Efendi ve Mehmed Veliyyüddîn Ferîdî Efendi) Ferîdî mahlaslı üç şairin Çağatayca yazdıklarına dair bir bilgi bulunmamaktadır[7]. Ferîdî'nin Çağatayca yazmasından hareketle Osmanlı sahasında Çağatayca şiir yazan şairler veya bir vesileyle Osmanlı sahasına gelen Çağatay şairleri üzerinde de tarafımızca bir araştırma yapılmıştır.

Bilindiği üzere Anadolu'da 13. yüzyıldan itibaren Batı Türkçesinin ilk eserleri verilmeye başlansa da 15. yüzyılda Ahmed-i Dai, Karamanlı Nizami gibi isimler Doğu Türkçesiyle şiir yazma geleneğini devam ettirmişler, ilerleyen dönemlerde birçok Osmanlı şairi nazire, gazel, beyit, kıta, tarih manzumesi, rubai, muhammes gibi türlerde Çağatayca şiirler yazmışlardır (Sertkaya, 2004, 129-130). Türk edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olan Ali Şir Nevâyî, Anadolu coğrafyasındaki şairleri de etkilemiş, birçok şair onun kadar iyi şiir yazabilmek için eserlerini okumuş ve ona nazireler yazmışlardır. Tarihi kaynaklarda verilen bilgilere göre Ahmed Paşa'ya, Nevâyî'ye nazire yazması II. Beyazıt tarafından emredilmiş; bu nazireler Osmanlı Türkçesiyle ortaya konmuş olsa da yazılan şiirler, mazmun ve konu bakımından Nevayî etkisinde olmuştur (Mert, 2017, 109). Osman F. Sertkaya, Çağatayca şiir yazan Osmanlı şairlerini yaşadıkları yüzyıl, yazdıkları şiir türü ve nazire yazdıkları kişi olarak ele alıp incelediği çalışmasında 29 şairden bahsederek bu şairlerin Çağatayca yazdıkları şiirlerden örneklere de yer vermiştir (2004). Fuzuli, Nedim ve Şeyh Galib gibi isimlerin de olduğu bu şairler arasında Ferîdî mahlaslı birine rastlanmamıştır.

Osmanlı padişahları Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren başta İran olmak üzere birçok ülkeden ilim ve sanat adamını İstanbul'a getirmişlerdir. Osmanlı devletine gelen bu ilim ve sanat adamlarının önemli bir kısmını şairler oluşturmaktadır. Cemal Kurnaz'ın "Anadolu'da Orta Asyalı Şairler" çalışmasındaki tespitlere göre Orta Asya'nın Anadolu'ya yakın bölgelerinden geldiği görülen 87 şairin 62'si İran bölgesinden gelmiştir. Bu şairlerin bazılarının Anadolu'da tarikatlarda şeyhlik yaptıkları, bazılarının ise seyahat, ticaret, eğitim veya elçilik göreviyle gelerek Anadolu'da kaldıkları bilinmektedir. Bunlardan bazıları da sadece şiirle uğraşmayıp topluma âlim, hekim, hattat, hoş-sohbet, ebrucu, nakkaş, hakkak ve musikişinas yönleriyle fayda sağlamışlardır (Kurnaz, 1997, 16-23). Söz konusu çalışmada da Ferîdî mahlaslı birine rastlanmamıştır.

Dolayısıyla elimizdeki metinden hareketle şimdilik mütercim hakkında söyleyebileceğimiz tek şey, Ferîdî mahlasını kullandığı ve Doğu Türkçesi ve Farsça ile şiir söyleyebildiğidir.

Ferîdî'nin bu tercümesinin şimdilik tespit edilen tek nüshası, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail Koleksiyonu 557 numarada "*el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye*" adıyla ve Bûsîrî'nin Arapça kasidesi olduğu belirtilerek kaydedilmiştir. Ancak çalışmamızın sonuna eklediğimiz örnek görüntülerdeki sayfa yapısından da görüleceği üzere bu nüshada önce *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça aslına ait beyitler tek bir satırda yan yana yazılmış, altına da her defasında önce Farsça sonra da Çağatayca manzum tercümesi eklenmiştir.

[7] Söz konusu üç Ferîdî hakkındaki kaynaklar için bkz: Yuvacı 2014; 84-85.

Kütüphane katalog kayıtlarına göre bu nüshanın dışı 224x167 mm, içi ise 150x115 mm ebatlarındadır. 28 yapraktan oluşan nüshanın her bir sayfasında on beş satır bulunmaktadır. Talik hatla yazılmış olan nüshada reddâdeler düzenli olarak gösterilmiştir. Nüshanın her sayfasında metinler bir çerçeve içerisinde yazılmış olup bu cetvellerle başlıklar ve önemli ibareler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sonunda herhangi bir istinsah kaydı bulunmayan nüshanın 1a sayfasını oluşturan zahriyesinde Lala İsmail tarafından Sultan Abdulhamid Kütüphanesine vakfedildiğine dair bir mühür vardır.

Tercümenin Yapısı ve Dil Özellikleri

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu nüshada *Kasîde-i Bürde*'nin Farsça ve Çağatayca manzum tercümeleri birlikte sunulmuştur. Hem Farsça hem de Çağatayca tercümeler için *Kasîde-i Bürde*'nin müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün şeklindeki vezni değil de mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün vezni tercih edilmiştir. Aynı zamanda *Kasîde-i Bürde*'nin "mim" harfiyle biten kafiyesi de terk edilerek Farsçâ tercümede "-ân" harfleri, Çağatayca olanda ise "-ân+ı" yapısı tercih edilmiştir.

Tercümenin aşağıda izah edeceğimiz genel yapısına bakıldığında Farsça ve Çağatayca tercümelerin aynı kişi tarafından yapıldığına hükmedilebilir. Aşağıda işaret edeceğimiz bütün tercüme hususiyetleri hem Farsça hem de Çağatayca tercüme için tamamen ortak özelliklerdir. Örneğin aşağıdaki beyitte olduğu gibi birçok beyitte özel isimler her iki tercümede de aynı beyitte tercüme edilmemiştir.

2 اَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ وَ اَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ اِضَمِ

Yāḥūd bād-ı ṣabā mu kėldi sūy-ı kūy-ı dilberdin — ز سوی راه کویش می‌وزیده با صبا سویت

Bu ẓulmet-ḫāne-yi hicrānda taptıŋ berḳ-ı raḫşānı — بتاریکی وادی فراقش برق شد رخشان

Aşağıdaki iki örnektekine benzer birçok beyitte Arapçadaki ifadeler hem Farsçada hem de Çağatayca tercümede aynen yahut vezin gereği aynı kelimenin farklı bir şekliyle korunmuştur.

62 وَ النَّارُ خَامِدَةُ ا لْاَ نْفَاسِ مِنْ اَسَفٍ عَلَيْهِ وَ النَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمِ

Küfrge muŋluġından boldı āteş sākinü'l-enfās — شد آتش از المناکبش بر او ساکن‌الانفاس

Ki ḫayretdin daġı çü boldı *sāhi'l-'ayn* ü bürrānı — ز حیرت گشت ساهی‌العین جویی و فضا گردان

[Ateş, küfre olan hüznünden söndü ve (nehir) şaşkınlıktan *akmayı bıraktı*, kesildi.]

132 تُهْدِى اِلَيْكَ رِيَاحُ النَّصْرِ نَشْرَهُمُ فَتَحْسَبُ الزَّهْرَ فِي الْاَكْمَامِ كُلَّ كَمِي

Ėter saŋa hidāyet ḫoş riyāḥu'n-naṣr alar būyı — هدایت میکند با تو ریاح‌النصر بوی‌شان

Saġınġay-sėn *ekem*de sėn şükūfe ol dilīrānı — تو در اکمام پنداری شکوفه هر دلاور جان

[Zafer ve yardım rüzgârı, sana onların kokusunu getirir. Sen o yiğitleri *tomurcuktaki* bir çiçek sanırsın.]

İki tercüme de aynı anda okunduğunda Ferîdî'nin *Kasîde-i Bürde*'yi önce Farsçaya tercüme edip peşinden Farsça metni Çağataycaya tercüme ettiği ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Bizi bu kanaate götüren en önemli husus, aşağıdaki örnekteki "از رفتنش" ibaresinin Çağatayca tercümede "ez-reft" şeklinde korunması gibi Farsça tercümedeki bazı gramer yapılarının da Çağatayca tercümeye taşınmış olmasıdır.

129 اَلْمُصْدِرِّى الْبِيْضِ خُمْراً بَعْدَ مَا وَرَدَتْ مِنَ الْعِدٰى كُلَّ مُسْوَدٍّ مِنَ اللِّمَمِ

'Adūdın mūy-ı pūşīde bolan ser üzre pes ez-reft — ز دشمن بر سر پوشیده از مویی پس از رفتنش

Sepīd tīġlarġa bėrdiler yā sürḫ-gerdānı — سپید تیغهایش را به سرخی همچنین کرد آن

[Onlar, düşmanlarının saçla kaplı kafalarını vücutlarından ayırdıktan sonra beyaz kılıçlarına kırmızı boyunlar verdiler.]

Ferîdî'nin *Kasîde-i Bürde*'nin aslına sadık kalmaya çalıştığı görülse de bu sadakat zaman zaman onu çeviri zorluklarıyla karşı karşıya getirmiştir. Ferîdî tercümesinin Farsça ve Çağatayca kısımlarında bu dillerde yaygın olmayan Arapça kelimelere başvurmuşsa da her iki dilde de mümkün olduğunca Farsça sözcükler kullanmaya çalışmıştır. Hatta bu yolda çok yaygın olmayan ama kendine has bazı bileşik kelimeler de oluşturmuştur: "افغان‌خواه" (feryat arayıcı), "اجتناب‌آیین" (kaçınma usullü), "زادیاب" (rızık bulucu), "نگه‌انداز" (göz gezdirici), "سیادت‌دار" (egemenlik sahibi), "تلاطم‌گیر" (dalga tutucu), "کفرانداز" (küfrü ortadan kaldıran) gibi birleşik sözcükler bu çabanın örneklerindendir. Ayrıca "گیران" kelimesinin (kabul) ve "گریزی" kelimesinin (kaçış) anlamında kullanılması gibi Farsça klasik edebiyatta yaygın olmayan örnekler, hem Ferîdî'nin Farsçaya olan hâkimiyetini göstermekte hem de mümkün olduğunca Farsça kökenli kelimeler kullanma

yönündeki çabasını ortaya koymaktadır. Ancak şiirin vezin sınırlamaları nedeniyle zaman zaman Farsçada alışılmamış Arapça sözcükler de kullanmak zorunda kalan Ferîdî'nin dili iki tercümede de bazı yerlerde çok akıcı iken bazı beyitlerde ise anlam açısından karışık hâle gelmiş, beytin anlaşılması zorlaşmıştır.

Çağatayca tercümenin söz varlığı itibariyle genellikle Farsça tercümeye sadık kaldığı görülmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi Osmanlı sahasına farklı coğrafyalardan ve ülkelerden gelen şairler, hem geldikleri yerin dili olan Çağatay Türkçesiyle hem de bulundukları yerin dili olan Osmanlı Türkçesiyle şiirler yazmışlardır. İncelediğimiz metin de Çağatay Türkçesinin genel ses ve şekil özelliklerini göstermekle birlikte yer yer Oğuzca özellikler de taşımaktadır. Metinde Oğuzca ses ve dil özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Çağatay Türkçesinde belirtme durumu eki +nI, iyelik ekinden sonra genellikle +n'dir (Eckmann 1966: 90). Metinde ikili bir kullanım söz konusu olup Oğuzca bir özellik olarak +I şekli de görülmektedir: eşkini (2a/5), mihmānnı (3b/14), şehvetini (4a/17), bularnı (5a/24), veledni (5b/26), ṭaşnı (6a/30); mėni (3b/13), pīri (3b/13), ṭuġyānı (3b/14), ḳılġanı (4a/16), insānı (4b/19), noḳṣanı (4b/20), ḥüsrānı (5a/22).
- -DUK sıfat-fiil eki Oğuz Türkçesi özelliği olarak metinde birkaç örnekte görülmektedir: ėtdükde (28a/11), ėrdügin (9b/51)
- Çağatay Türkçesinde ėr- fiili ė- şeklinde hem Oğuzcanın etkisi hem de vezin gereği nöbetleşe kullanılmakta (Kaymaz 2004: 205) olup metinde her iki şekli de yer almaktadır: ėrmes (6b/35, 15a/84, 25b/147, 26b/153…), ėrdiŋ (2a/5..), ėrdim (3b/15..), ėrken (12b/71), ėrür (7b/40); ėmes (3a/10, 14a/80, 15b/89, 26a/150..), ėken (3a/12).
- Çağatay Türkçesinde genellikle ilgi hali +nIŋ eki kullanılmaktadır, ama Oğuz Türkçesindeki +Iŋ şekli de görülmektedir (Kaymaz 2004: 206). Metinde her iki şekil de beraber kullanılmıştır: anıŋ (4a/6), ʿArabnıŋ (6b/34), rūzınıŋ (7a/36), özüniŋ (8a/42), şehniŋ (14b/82), ḳuyaşnıŋ (18a/104), seniŋ (6a/29), dıraḫtıŋ (13a/72), zamānıŋ (16a/92).
- Eski Türkçeden sonra Harezm ve özellikle Eski Anadolu Türkçesinde sistemli bir hâl alan yuvarlaklaşma Çağataycada "v" sesini taşıyan isim ve fiil kök ve gövdeleri dışında ortadan kalkmıştır. Bu yuvarlaklaşma daha çok –p zarf-fiiliyle 1. ve 2. Teklik şahıs eklerinin yardımcı seslerinde görülmekte (Hazar 2011: 42) ve metinde de karşımıza çıkmaktadır: boynumġa (24b/141), zebānum (28a/15), ḫaẕfüm (28b/19); dilüŋde (13a/73), ṭavruŋ (28a/10), bābuŋ (28a/7), ḥużūruŋda (27a/157), pāküŋ (28a/10), kelāmuŋ (28b/16), emrüŋ (28a/12)…; bolup (6a/31), ṣayup (27a/157), yaḳup (28a/6), eyleyüp (18b/105), körüp (12a/68), döküp (28a/4), ėdüp (28a/6)..
- Çağatay Türkçesinde gelecek-istek eki –GAy, özellikle şiirde –GA biçiminde iken Oğuzcadan alınan şekliyle –a/-e olarak bazen şiirlerde kullanılmıştır (Eckmann 1966: 160). Metinde Oğuzca olan –a/-e şekli çok az örnekte kullanılmıştır: bola, ḳıla (25b/148); ėde (23b/135), eyleye (28a/90).
- Çağatay Türkçesinde –GInçA ve –GUnçA zarf-fiili Oğuz Türkçesinde –G sesinin erimesiyle –InçA ve –UnçA şeklini almıştır (Mert 2017: 112). Metinde 1 örneği vardır: ėrişmeyinçe (21a/121).
- Çağatay Türkçesinde -GAn şeklinde kullanılan sıfat-fiil Batı Türkçesinde –G'nin erimesiyle –An şeklini almıştır (Mert 2017: 113) ve metinde her iki şeklin de örneği bulunmaktadır: olġan (5a/23), alġan (7b/39), yıġılġan (20b/119), ḳılġan (21a/121), atḳan (12b/70), içgen (7b/39), eylegen (11a/61), kėtgen (11b/63); bolan (21b/123), olan (21b/123).
- Çağatay Türkçesinde -GAndA şeklindeki zarf-fiil eki Oğuz Türkçesinde G sesinin düşmesiyle -AndA biçimini almıştır (Mert 2017: 113). Metinde her iki şekil de bulunmaktadır: olġanda (8b/46), ḳılġanda (19b/112), ėtkende (26a/13); bolanda (18a/102).
- Zarf-fiil eki –p, ünlü ile biten kök ve gövdelere yardımcı sese gerek duymadan doğrudan eklenir (Eckmann 1966: 119). Oğuz Türkçesinde ise ünlü ile biten kelimelerden sonra "y" yardımcı ünsüzünü alarak kullanılmaktadır (Mert 2017: 114). Metinde bu ikinci duruma da örnek olacak bir örnek bulunmaktadır: yaşıp (2b/8), ḳılmap (3b/14), körmep (4b/20), olmap (5a/24), eylep (28a/11); eyleyüp (18b/105).
- Türk lehçelerinin Batı grubunda ol- Kuzeydoğu lehçelerinde ise bol- fiili yer almakta ve bu belirleyici bir rol oynamaktadır (Mert 2017: 115). Metinde hem bol- hem de Oğuz etkisiyle ol- fiili iki farklı şekilde bir arada kullanılmıştır: bolġay (1b/3), bolmasaydı (2a/5), bolmadı (3b/13), bolur (4a/18), bolsalar (5a/24); olmasıdın (4b/19), olġan (5a/23), olmap (5a/24), oldı (6a/31), olġay (18b105).

Sonuç ve Değerlendirme

İmam Bûsîrî'nin birçok dünya diline tercüme edilen *Kasîde-i Bürde*'si hakkında Türk edebiyatında şerh, tercüme ve tahmîs türünde 100'e yakın çalışma tespit edilmişken bu çalışmalardan sadece 2'sinin Doğu Türkçesiyle yapıldığı görülmektedir. Bu bakımdan, çalışmamızda hakkında bilgi vererek metnini diliçi çevirisiyle beraber neşrettiğimiz manzum tercüme, *Kasîde-i Bürde*'nin Çağatay Türkçesiyle yazılan ikinci manzum tercümesi olması bakımından öneme sahiptir.

Tercümenin sahibi olan Ferîdî hakkında gerek eserde gerekse de kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmaması şairin kimliği hakkında kesin bir şey söylememizi engellemektedir. Ferîdî'nin tercümesinin elimizde şimdilik tek bir nüshası bulunduğundan ve bu nüshada da herhangi bir istinsah kaydı bulunmadığından mütercimin yaşadığı dönem veya eserin yazılma tarihi hakkında bir şey söyleyememekteyiz. Ancak bu belirsizlik, Osmanlı sahasında Çağatayca şiirler yazan şairler ile Osmanlı sahasına gelen Çağatay şairleri hakkındaki çalışmaların da hâlen eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Osmanlı sahasında üretilen Çağatayca edebi eserler üzerine daha kapsamlı çalışmalar yapılması gereği ortadadır.

Eserin şimdilik tespit edilen tek nüshasının kütüphane katalog kayıtlarına göre Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sinin bir nüshası olarak kaydedilmiş olması, ancak nüshada aslında hem Farsça hem de Çağatayca iki tercümenin de bulunması yazma eser kütüphanelerimiz ve edebiyat tarihimizle ilgili önemli bir problemin örneğini oluşturmaktadır. Ferîdî ve iki tercümesinin varlığı, kütüphanelerimizdeki yazma eserlerin ayrıntılı kataloglarının oluşturulması gereğini tekrar gün yüzüne çıkarmıştır.

Elimizdeki Farsça ve Çağatayca manzum *Kasîde-i Bürde* tercümelerinin aynı kişi tarafından yani Ferîdî tarafından oluşturulduğu kanaatinde olduğumuzu çalışmamızda belirtmiştik. Çalışmada işaret ettiğimiz deliller ile bu Farsça metne herhangi bir yerde rastlamayışımız bize bu kanaati veriyorsa da yine de Ferîdî'nin başkasının Farsça tercümesini esas alarak kendi Çağatayca tercümesini oluşturmuş olma ihtimalini de buraya kaydetmek isteriz.

Ferîdî tercümesini hem Farsçada hem de Çağataycada yaygın olmayan ve çoğu da *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça aslında geçen sözcüklerden oluşturmuştur. Bu durum diğer tercümelerde de görülen ve yadırganmayacak bir özelliktir. Ancak tercümenin Çağatay Türkçesi kısmında yer yer görülen Oğuzca özellikler bu metni dil araştırmacıları için ilginç kılmaktadır. Çalışmada ayrıntılı olarak belirttiğimiz bu dil özelliği, Anadolu sahasında üretilen Çağatayca eserlerin dili açısından dikkat çekicidir. Eserin bu açıdan da dikkate değer olduğunu belirtmek gerekir.

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında sunacağımız transkripsiyonlu metinde her defasında üst satırda *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça aslı, altında ise sağ tarafta Farsça tercümesi sol tarafta da Çağatay Türkçesiyle tercümesi sunulmuştur. *Kasîde-i Bürde*'nin bu çalışmada sunduğumuz Farsça ve Çağatayca tercümelerinin neredeyse aynı anlama gelecek cümle yapıları ve sözcüklerle oluşturulduğunu söylemiştik. Tercümelerin bu yönünün dikkat çekmesi ve *Kasîde-i Bürde*'nin anlam dünyasının günümüz okurları tarafından anlaşılması amacıyla Farsça ve Çağatayca tercümelerin diliçi çevirileri ortak olarak verilmiştir. Sadece kelime farklılığının olduğu durumlarda diliçi çeviri yapılırken Çağatayca kısımdaki kelime ve ifadeler esas alınmıştır.

Metin

[1b]

1 اَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانٍ بِذِى سَلَمٍ مَزَجْتَ دَمْعاً جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمِ

Meger yād-ı enīs-i ḫoş-mekāndın ḳalb-i hicrānī ز یاد محملانداز مفرّحجا دل نالان

Be-ḫūn aġşiye ėtkey-sėn revān eşk-i firāvānı بخون آلوده میکردی سرشکت بی رخ جانان

[Galiba, ayrılık acısı yaşayan kalbin o güzel mekândaki dostu hatırlamasından dolayı sel gibi akan gözyaşlarını kanla bulaştırıyorsun.]

2 اَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ وَ اَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ اِضَمِ

Yāḫūd bād-ı ṣabā mu kėldi sūy-ı kūy-ı dilberdin ز سوی راه کویش میوزیده با صبا سویت

Bu ẓulmet-ḫāne-yi hicrānda taptıŋ berḳ-ı raḫşānı بتاریکی وادی فراقش برق شد رخشان

[Yahut sevgilinin yaşadığı yerden saba rüzgârı mı geldi de ayrılığın karanlığında bu parlak şimşeği elde ettin?]

3 فَمَا لِعَيْنَيْكَ اِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَتَا وَمَا لِقَلْبِكَ اِنْ قُلْتَ اسْتَفِقْ يَهِمِ

Nėçük dīde revān ḳılġay sirişkin dem-be-dem çün cūy چه شد با دیدهات اشکش همیشه جوییارآسا

Nė bolġay dilge kim ėtmiş özige kār-ı ḥayrānı چه شد یا دل اگر خواهی شود هُشیار او حیران

[Göz neden bir ırmak gibi sürekli gözyaşı döker? Gönle ne olmuş da böyle şaşırıp kalmış?]

[2a]

4 اَيَحْسَبُ الصَّبُّ اَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَ مُضْطَرِمِ

Sağınġay mu ʿaceb ʿāşıḳ ki tapġay mihrini pinhān چه سان پندارد عاشق مهر خود پنهان شود از خلق

Özin ḳılġay iḥāṭa eşk-i çeşm ü ḳalb-i seylānī که دارد سوی او سیلاب دیده هم دل سوزان

[Âşık kendisini yanık bir kalp ve gözyaşlarıyla donatarak aşkını gizleyebileceğini mi zanneder?]

5 لَوْ لَا الْهَوٰى لَمْ تُرِقْ دَمْعاً عَلَى طَلَلٍ وَ لَا اَرِقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَ الْعَلَمِ

Hevāger bolmasaydı tökmes ėrdiŋ eşkini yėr yėr نبودی مهر در ویرانهها میریختی سیلاب

Aŋılġaç serv ü deşt ėtkey mü ėrdiŋ āh u efġānı بذکر سرو و کوهی که شدی بیدار و افغانخواه

[Âşık olmasaydın, böyle zaman zaman gözyaşı dökmez, o servi ve çölü andığında ah çekip inlemezdin.]

6 فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبّاً بَعْدَ مَا شَهِدَتْ بِهِ عَلَيْكَ عُدُولِ الدَّمْعِ وَ السَّقَمِ

Şehādet bėrdi çün seylāb-ı çeşmiŋ ḫastelıġ birle چو دمع خسته کی دادند بر عشقت گواهی را

Hevāġa bar mıdur ėtmekke inkār anı imkānī نمیباشد که انکارش شود در نزد خود امکان

[Gözyaşların ile hastalığın, aşkına şahitlik etti. Aşkını inkâr etmene imkân var mıdır?]

[2b]

7 وَ اَثْبَتَ الْوَجْدُ خَطَّىْ عَبْرَةٍ وَ ضَنًى مِثْلَ الْبَهَارِ عَلَى خَدَّيْكَ وَ الْعَنَمِ

Sirişk ü ża'fdın körküzdi rūyıŋ üzre bir ḫaṭ ḫāl ز اشک و ضعف ظاهر ساخت بر رخسار وجد و خال

Ṣarıġ gül erġuvān dėk eylegey-sėn ʿışḳ bürhānı خط همچون گل زرد ارغوانآسا نشان برآن

[Sarı gül üzerinde erguvan rengi oluşması gibi, senin de gözyaşı ve zayıflıktan dolayı yüzünde benlerden bir işaret oluştu.]

8 نَعَمْ سَرَى طَيْفُ مَنْ اَهْوٰى فَاَرَّقَنِى وَ الْحُبُّ يَعْتَرِضُ اللَّذَّاتِ بِا لْاَلَمِ

Ḫayāl-i yār çün kėldi yaşıp oyġandı dil erī خیال شوخم آمد، کرد بیدارم بشب آری

Köŋül leẕẕetleriḳa perde bolġay mihr-i cünbānī بلذتهای دل باشد هوا ستر از غم هجران

[Evet, sevgilinin hayâli geldi ve gönül uyandı. Hâlbuki kalbi harekete getiren aşk, gönül lezzetlerine engel olur.]

9 يَا لَائِمِى فِي الْهَوَى الْعُذْرِىِّ مَعْذِرَةً مِنِّى اِلَيْكَ وَلَوْ اَنْصَفْتَ لَمْ تَلُمِ

Ḳabūl ėt ʿöẕrimi saḫt-ı hevāda ėy melāmet-gū ملامتگر بعشق سخت عذرم کن پسندیده

Eger inṣāf bėrseŋ ėtmegey-sėn levm ḥayrānı اگر انصاف کردی کی کنی عیب من حیران

[Ey kınayıcı, aşkın şiddetinden dolayı özrümü kabul et. İnsafın varsa aşkta şaşkın olmuş olan kişiyi kınamazsın.]

[3a]

10 عَدَتْكَ حَالِی لاَ سِرِّی بِمُسْتَتِرٍ عَن الْوُشَاةِ وَلاَ دَائِی بِمُنْحَسِمِ

Çü sėndin ötti ḥālim ḳalmaġay rāzım daġı pinhān بتو بگذشت حالم نیست پنهان راز های من

Raḳībāndın ėmes derd-i dilimçün ḥadd ü pāyānī ز اغیاران بریده نیست درد بیحد و پایان

[Gönlümün derdine rakiplerden dolayı sınır yoktur. Bu sebeple hâlim sana malum olduğu için sırrım da gizli kalmaz.]

11 مَحَضْتَنِی النُّصْحَ لاَكِنْ لَسْتُ اَسْمَعُهُ اِنَّ الْمُحِبَّ عَنِ الْعُذَّالِ فِی صَمَمِ

Egerçe pend-i ṣāfī bėrdi nāṣiḥ līk ėşitmes-mėn مرا پندی اگر بیغش داد ناصح نشنوم لیکن

Ki ʿāşıḳ almaġay gūşıge anlardın bu sāmānı که عاشق از گروه عیبجویان در صمم هر آن

[Gerçi nasihatçi bana iyi niyetli nasihatler verdi ancak ben işitmem. Zira âşık kimse, onlardan gelen bu zenginliği kulağına almaz.]

12 اِنِّی اَتَّهَمْتُ نَصِیحَ الشَّیْبِ فِی عَذَلِی وَ الشَّیْبُ اَبْعَدُ فِی نُصْح عَنِ التُّهَمِ

Mėni levm eylemekde pīri ėttim müttehem lāʾim به لومم پیر را کردم به تهمت نسبت ای لائم

Yalandın dūr ėken pendiŋġa mėn ḳılġay-mėn īḳānı که گشته از دروغ او دور پندت کی کنم ایقان

[Yaşlıların nasihatinin yalandan uzak olduğuna kesin olarak inandığım hâlde, yaşlı kimsenin beni kınadığına hükmederek ona töhmette bulundum.]

[3b]

13 فَاِنَّ اَمَّارَتِی بِالسُّوءِ مَا اَتْعَظَتْ مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِیرِ الشَّیْبِ وَالْهَرَمِ

Mėniŋ emmāre nefsim bolmadı öz cehlidin hergiz نمی‌شد نفس بدفرمای من از جهل خود هرگز

Naṣīḥat-gīr-i inẕār-ı kelām-ı pīr-i rıḍvānī نصیحتمند با تخویت پیر رهبر رضوان

[Benim kötülükleri emreden nefsim, razı olunacak sözlerle korkutan yaşlı kimsenin nasihatlerini cehaletinden dolayı tutmadı.]

14 وَلاَ اَعَدَّتْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِیلِ قِرًی ضَیْفِ اَلَمَّ بِرَأْسِی غَیْرَ مُحْتَشَمِ

Sefīd-i mūy-ı ser mihmānıġa kirdār-ı nīgūnī به مهمان سفید موی سر کردار نیکو را

Müheyyā ḳılmap ol mihmānnı ḳıldı ḫᵛār-ı ṭuġyānı نکرده آماده آن میهمان خوار از جفای آن

[(Nefsim), başıma inmiş olan beyaz saç misafirine ikramda bulunmayıp ona cefada bulundu.]

15 لَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ اَنِّی مَا اُوَقِّرُهُ كَتَمْتُ سِرّاً بَدَا لِی مِنْهُ بِالْكَتَمِ

Eger mėn bilgey ėrdim şeybeġa kim ėtmedim iʿzāz اگر دانستمی ناکردن تعظیم آن ضیفم

Bu biligüni ketm birle ėterdim emr-i pinhānī ز سرشان هر کرا کردم بر نگین کتم پنهان

[Eğer ben bu yaşlı konuğa saygı göstermeyeceğimi bilseydim, bu bilinen sırrımı gizlerdim.]

[4a]

16 مَنْ لِی بِرَدِّ جِمَاحٍ مِنْ غَوَایَتِهَا كَمَا یُرَدُّ جِمَاحُ الْخَیْلِ بِالْلُجُمِ

Bu baş çėkken köŋül reddiġa kim bolġay maŋa żāmin به ردّ نفس سرکش از ضلالش کیستم ضامن

O tevsen dėk ėrür anıŋ licāmı rām ḳılġanı چنان مردود باشد اسب سرکش با عنانم ران

[Dik başlı bir atın dizginleriyle yola getirilmesi gibi, bu başkaldıran gönlün (isteklerini) reddetmemde kim bana yardımcı olabilir?]

17 فَلَا تَرُمْ بِالْمَعَاصِی كَسْرَ شَهْوَتِهَا إِنَّ الطَّعَامَ یُقَوِّی شَهْوَةَ النَّهِمِ

Güneh birle şikest-i şehvetini ḳılmaġıl maṭlūb به عصیانها شکست شهوت او را مجو زنهار

Ki niʿmet köp ėter āḫir hevā-yı nefs-i ḥırmānı که نعمت میکند افزون هوای نفس بدفرمان

[Bu nefsin şehvetini günahlarla kırmayı dileme! Zira nimetler, bu nasipsiz nefsin arzusunu daha da çoğaltır.]

18 وَالنَّفْسُ كَالطِّفْلِ إِنْ تُهْمِلْهُ شَبَّ عَلَى حُبِّ الرَّضَاعِ وَ اِنْ تَفْطِمْهُ یَنْفَطِمِ

Uşaḳ dėkdür eger terk eyleseŋ bolġay ḥarīṣ-i şīr چو طفلست آن بمهر شیر باشد بگذری در خود

Cüdā ḳılsaŋ bolur daġı müfārıḳ bī-gümān cānı اگر سازی جدا گردد جدایی اختیار جان

[Nefis çocuk gibidir; eğer onu kendi hâline bırakırsan süte aşırı istekli olur. Eğer onu sütten kesersen elbette canı bu arzusunu terk eder.]

[4b]

19 فَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَاذِرْاَنْ تُوَلِّيَهُ اِنَّ الْهَوٰى مَا تَوَلّٰى يُصِمْ اَوْ يَصِمِ

Hevāsın menʿ ėtep şāh olmasıdın iḥtirāz eyle ز والی گشتن عشقش حذر کن منع کز میلش

Çü boldı öltürür yāḫūd ėter maʿyūb insānı هوا چون گشت حاکم عیب آرد یا کشد انسان

[Nefsin isteklerini engelle, onun sana padişah olmasından kork! Eğer böyle olursa insanı ya öldürür ya da utandırır.]

20 وَ رَاعِهَا وَهْيَ فِي الْاَ عْمَالِ سَائِم وَ اِنْ هِيَ اسْتَحْلَتِ الْمَرْعٰى فَلَا تَسُمِ

Riʿāyet ḳıl çü körmep ḫoş ėrür aʿmāl-i nīgūda چو در نیکو عمل باشد نبیند خوش رعایت کن

Riʿāyet bolsa ger dil-ḫᵛāhı üzre eyle noḳṣanı اگر این کار با دلخواه او باشد بکن نقصان

[Nefis iyi amel işleyip bunu hoş görmezse onu güt! Eğer kendi heveslerine uyarsa onu bundan geri tut!]

21 كَمْ حَسَّنَتْ لَذَّةً لِلْمَرْءِ قَاتِلَةً مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ اَنَّ السَّمَّ فِي الدَّسَمِ

Ėter ādemġa köprek ḫūbrū şīrīn ḳātilni کند شیرین قاتل را به مردم بارها احسن

Ki bilmes ol bolur revġan ki bolġay zehr üçün kānı از آن رو او نمیداند شود با زهر روغن کان

[Nefis, insanoğluna kendisini öldürecek şeyi tatlı gösterir. Zira insan yağlı yiyeceğin aslında zehir kaynağı olduğunu bilmez.]

[5a]

22 وَاحْشَ الدَّسَائِسَ مِنْ جُوعٍ وَ مِنْ شَبِعٍ فَرُبَّ مَخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التُّخَمِ

Hirāsān bol nihānī fitnesidin cūʿ u sīrīnüŋ ز آسیب نهان جوع و سیری بیم را کن کار

Ėter açlıġ ziyāde imtilādın dilġa ḫüsrānı ز تخم بیشتر باشد زیان از جوع مسکینان

[Açlık ve tokluğun gizli fitnesinden kork! Açlık, kişinin gönlüne tokluktan daha çok zararlıdır.]

23 وَ اسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلَاَتْ مِنَ الْمَحَارِمِ وَ الْزَمْ حِمْيَةَ النَّدَمِ

Peşīmānlıġ-ḳarīn u ictināb-āyīn bol her dem پشیمانیقرین و اجتنابآیین شو هرگاه

Günehġa bāʿiş olġan dīdedin ḳıl eşk-i rīzānı ز چشم باعث عصیان بکن سیلاب را ریزان

[Pişmanlığa yakın ve sürekli olarak günahtan çekinme âdetinde ol. Günahlara sebep olan gözlerinden bol bol gözyaşı dök!]

24 وَ خَالِفِ النَّفْسَ وَ الشَّيْطَانَ وَ اعْصِهِمَا وَ اِنْ هُمَا مَحَضَاكَ النُّصْحَ فَانَّهِم

Bularnı töhmet-ālūd ėt bėrür ger bolsalar pendni همیشه نفس شیطان را سگالش دار و عصیان نیز

Muṭīʿ-i nefs ü şeyṭān olmap ėt bunlarġa ʿişyānı به تهمت ساز آلوده اگر پندت دهند اینان

[Nefis ve şeytana uyma, onlara karşı gel. Sana nasihat ederlerse onlara töhmette bulun!]

[5b]

25 وَ لاَ تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْماً وَلاَ حَكَماً فَاَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَ الْحَكَمِ

Bulardın düşmen ü ḥākimġa bolma rām bol ḫālif بخصم و حاکم از اینان مشو زنهار رامشگر

Ki mekrin bilgey ėrsin eylegil bu ṭavr-ı ʿünvānı که مکر دشمن و حاکم تو دانی صاحب اذعان

Onların hilesini bildiğinden bunların düşmanlığına ve sana hükmetmelerine teslim olma, onlara karşı gel, onlara karşı bu tavır üzere ol!

26 اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ مِنْ قَوْلٍ بِلاٰ عَمَلٍ لَقَدْ نَسَبْتُ بِهِ نَسْلًا لِذِى عُقُمِ

Ėter mėn bī-ʿamel aḳvāldın Teŋriġa istiġfār کنم از قول بیکردار استغفار با یزدان

Veledni eyledim nisbet ḳıṣrġa kör bu iẕʿānı سترون را ولد گفتم بنامیزد همان اینسان

[Ben amelsiz sözden dolayı Tanrı'dan bağışlanma dilerim. Çocuğu doğmayacak kısır adama çocuk nispet ediyorum, bu (saçma) anlayışa bak!]

27 وَلاَ تَزَوَّدْتُ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً وَ لَمْ اُصَلِّ سِوٰى فَرْضٍ وَ لَمْ اَصُمِ

Nefildin ėtmedim bir tūşe soŋġı uyḳudın evvel نگشتم زادیاب نفل پیش از هادماللّذات

Namāz [u] rūze-yi mefrūżdın özge ḳılmadım anı نکردم جز نماز و روزه مفروض در آوان

[Son uykudan (ölümden) önce, nafile ibadetlerden kendime bir azık edinmedim. Farz olan namaz ve oruçtan başkasını/fazlasını yapmadım.]

[6a]

28 ظَلَمْتُ سُنَّةَ مَنْ اَحْیَ الظَّلاَمَ اِلَی اَنِ اشْتَکَتْ قَدَمَاهُ الضُّرَّ مِنْ وَرَمِ

کسی کو زنده دار شب شد و پایش خلل زا گشت O şeh kim şebni tirgüzdi vü boldı pāyı derd-ālūd

گذاریدم سنی سنّتش کی می‌شوم انسان Ḳaçaḳ bolġay-mėn insān ḳılmadım eṭvār-ı bürhānı

[Geceyi (ibadetle) canlandıran ve (ibadet etmekten) ayakları şişen o padişahın tavrını kendime rehber edinmedim, nasıl insan olabilirim!]

29 اَمَرْتُكَ الْخَیْرَ لٰکِنْ مَاأْتَمَرْتُ بِهِ وَ مَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِی لَكَ اسْتَقِمِ

نه کردم راستی‌ها با تو کردم امر نیکی را Saŋa ḫayr emr ėtep mėn istiḳāmet ėtmedim lākin

برای تست این گفتارهای ژاژخا چندان Seniŋ çün mü ėrür beyhūde-günıŋ ḳavl-i çendānı

[Sana hayrı emredip kendim onu istikamet üzere işlemedim. Beyhude sözler söyleyenin bu kadar sözü senin için midir?]

30 وَ شَدَّ مِنْ سَغَبٍ اَحْشَائَهُ وَ طَوَی تَحْتَ الْحِجَارَةِ کَشْحاً مُتْرَفَ الْاَدَمِ

کمر بستی میانش‌را بزیر سنگ ارجوعی Miyānıġa ḳoyap ṭaşnı kemer baġlardı üstine

بان ناز گزین جسم پاکش مفخر انسان Kemāl-i cūʿıdın nāzük ten ile faḫr-ı insānī

[İnsanlığın övüncü (olan Hz. Muhammed), açlığın şiddetinden ve vücudunun zayıflığından göbeğine taş koyup onun üstüne kemer bağlardı.]

31 وَ رَاوَدَتْهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا اَیَّمَا شَمَمِ

بخواندش کوه‌بالای زر و دلدادهٔ آن شد Bolup dil-dādesi zer kūh vü ḳıldı kėlmesin maḳṣūd

نگه‌انداز سوی او نگشت و گشت روگردان Nigeh-endāz sarı bolmap oldı rūy-ı gerdānı

[Ona gönül vermiş olan altından dağ, yanına gelmeyi diledi de (Hz. Peygamber) ona doğru bakmayıp yüzünü çevirdi.]

[6b]

32 وَ اَکَّدَتْ زُهْدَهُ فِیهَا ضَرُورَتُهُ اِنَّ الضَّرُورَةَ لاَ تَعْدُو عَلَی الْعِصَمِ

به دنیا احتیاج او مؤکد ساخت زهدش را Mü'ekked eyledi zühdin cihānġa iḥtiyāc anıŋ

مقابل کی شود با عصمت آن شاه عالم آن Ḳaçaḳ bolġay muḳābil ʿişmetiġa faḳr-ı sulṭānī

[Cihana olan ihtiyacı, onun zühdünü sağlamlaştırdı. Bu âlemin şahının fakirliği, onun masumiyetine nasıl karşılık gelebilir?]

33 وَ کَیْفَ تَدْعُوا اِلَی الدُّنْیَا ضَرُورَةُ مَنْ لَوْ لَا هُ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْیَا مِنَ الْعَدَمِ

به عالم چون بخواهند احتیاج آن وجود پاک Cihānġa ḳıçġırışḳay mu özin faḳr-ı vücūd-ı pāk

نبودی او اگر ظاهر نگشتی هرگز آن کتمان Eger ol bolmasa nā-būd bolmas ėrdi kitmānı

[Hz. Peygamberin tertemiz olan vücudu, bu âleme bulaşmayı hiç ister mi? Eğer onun varlığı olmasaydı, bu âlem yokluktan kurtulamazdı?]

34 مُحَمَّدٌ سَیِّدُ الْکَوْنَیْنِ وَ الثَّقَلَیْنِ وَ الْفَرِیقَیْنِ مِنْ عُرُبٍ وَ مِنْ عَجَمِ

سیادت‌دار کونین احمد هردو جهان یک یک Ėki ʿālemġa Seyyid Aḥmed [vü] her dü cihān bir bir

بسوی کام اعراب و اعاجم را هدایت‌شان E'ʿācīmle ʿArabnıŋ kāmı sarıġa hüdā şānı

[Her iki cihanda Araplara ve Acemlere hidayetleri için rehberlik eden Hz. Ahmed iki âlemin efendisidir.]

35 نَبِیُّنَا الْاَمِرُ النَّا هِی فَلَا اَحَدُ أَبَرَّ فِی قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمِ

نبی ما و فرماینده ناهی جهان کس نیست Nebīmüz āmir u nāhī daġı ʿālemġa ėrmes kes

بقول لا ازو صادق دگر لفظ نعم ای جان Neʿamla lāda andın ṣādıḳ olġay ey vefā kānı

[Ey vefa kaynağı! Peygamberimiz iyiliği emreden, kötülükten sakındırandır. Bu âlemde hiç kimse evet ve hayırda (iyiliği kabul etme ve kötülüğü reddetmede) onun kadar sözüne sadık değildir.]

[7a]

36 هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِی تُرْجَی شَفَاعَتُهُ لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْاَ هْوَالِ مُقْتَحِمِ

Ḳıyāmet rūzınıŋ şiddetlerini defʿ ḳılmaġçün برای دفع سختی‌های سخت روز رستاخیز

Tiler anıŋ şefāʿat ḳılmasını ehl-i dīvānı شفاعت کردن او را بخواهد زمرهٔ دیوان

[Onun divanında bulunanlar, Kıyamet gününün şiddetini def etmek için şefaat etmesini dilerler.]

37 دَعَا اِلَی اللهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلٍ غَيْرِ مُنْفَصِمِ

Ḫudā sarıġa daʿvet ḳıldı çün birev ṭutay şerʿin بخواند آن سوی حقّ هرکس که شد گیران شرعش را

Ṭutay bir rişte-yi muḥkem kesilmiş tapmağay anı گرفته رشتهٔ در محکمی هرگز نبرّد آن

[(Hz. Peygamber, insanları), Allah'a davet etti. Onun şeriatine tutunan kişi, kesilmez ve sağlam olan bir ipe tutunmuştur.]

38 فَاقَ النَّبِيِّينَ فِی خَلْقٍ وَ فِی خُلُقٍ وَلَمْ يُدَانُوهُ فِی عِلْمٍ وَلاَ كَرَمِ

Bolup ḫūbile ḫilḳatde peyemberlerdin ol fāyıḳ شده با زمرهٔ پیغمبران فایق بخلق و خلق

Aŋa ʿilm ü keremde bolmadı utru bular şānı نمی‌گشتند در علم و کرم نزدیک او با شان

[Güzel ahlakta bütün peygamberlerden üstün oldu. Onların şanı ilimde ve keremde ona yaklaşmadı.]

[7b]

39 كُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللهِ مُلْتَمِسٌ غُرْفاً مِنَ الْبَحْرِ اَوْ رَشْفاً مِنَ الدِّيَمِ

Tiler cümle peyember ol nebīdin ṭavr-ı iḥsānı ازآن محبوب حق خواهد جمیع‌شان نوازشها

Teŋizdin ḳaṭre alġan dėk ve içgen cürʿa bārānī ستانده قطره از دریا مکیدن جرعه از باران

[Bütün peygamberler denizden bir damla alan veya yağmurdan bir damla içen kişiler gibi o peygamberden iyilik dilerler.]

40 وَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمِ مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ اَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكَمِ

Ögide her birisi müttekāsıda ėrür vāḳıf به پیشش ایستاده هر یکی در متکای خود

Bular çün ferʿ-i aṣl-āsā ėrür maḥbūb-ı Yezdānī چو اعراب کلام نقطه علم بدیع‌الشأن

[Bunların her biri bir aslın parçaları gibi Cenâb-ı Hakk'ın sevgilisi olan Hz. Peygamberin huzurunda koltuk değnekleriyle ayakta dururlar.]

41 فَهُوَ الَّذِی تَمَّ مَعْنَاهُ وَ صُورَتُهُ ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيباً بَارِیءُ النَّسَمِ

Anıŋ boldı tamām çün içgeri vü taşġarısı bir شد آن فخر جهان را صورت و معنیش کامل پس

Özige dost ḳıldı mübdiʿ-i rūḥ-ı revān anı حبیب خود گزید او مبدع روح روان فرمان

[Onun içi ve dışı (manası ve sureti) tamamen bir oldu. Ruhları yaratan Allah, onu kendisine dost kıldı!]

[8a]

42 مُنَزَّهٌ عَنْ شَرِيكٍ فِی مَحَاسِنِهِ فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

Öziniŋ ḫūblıġıda ol münezzeh boldı ortaḳdın بخوبی‌های خود گشته منزه ذات از انباز

O cānān-ı cihānda ḥüsn gevher boldı bī-ṣānī درآن جانان عالم حسن گوهر منقسم نی هان

[Özünün güzelliğinde benzeri olmasından münezzeh oldu. Cihanın sevgilisi olan Hz. Peygamberdeki güzellik, benzeri olmayan bir inci oldu.]

43 دَعْ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارٰی فِی نَبِيِّهِمِ وَ احْكُمْ بِمَا شِئْتَ مَدْحاً فِيهِ وَ احْتَكِمِ

Naṣārā ol ki peyġamberlerige ėttiler daʿvā نصاری آنچه در پیغمبر خود کرده شد دعوی

Anıŋ terkin ėtep her nė tiler-sen eyle gūyānī بزن ترکش هر آنچه مدح او خواهی بکن گویان

[Hıristiyanların kendi peygamberleri Hz. İsa hakkında iddia ettikleri sözleri terk et, bunun dışında (Hz. Muhammed hakkında) ne istersen söyle!]

44 وَ انْسُبْ إِلَی ذَاتِهِ مَا شِئْتَ مِنْ شَرَفٍ وَ انْسُبْ إِلَی قَدْرِهِ مَا شِئْتَ مِنْ عِظَمِ

Şerefdin her nė ister-sėn anıŋ ẕātıġa ḳıl nisbet بذاتش آنچه خواهی از شرف کن نسبت آنرا

ʿİẓamdin ḳadriġa her nė tiler-sėn söyle çendānī بقدرش هرچه خواهی از عظم کن نسبت چندان

[Şerefli şeylerden her neyi istersen Hz. Peygamberin zatına nispet et! Onun değerini ifade etmek için, yüce şeylerden ne dilersen onun için söyle!]

[8b]

45 فَاِنَّ فَضْلَ رَسُولِ اللهِ لَيْسَ لَهُ حَدٌّ فَيُعْرِبَ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمِ

Anıŋ faẓlı ėrür bālā-maḳāmī yoḳturur ḥaddi — که فضلش همچنان بالا مقامی نیست پایانش

Aġız birle süḫan-sencān ḳıla alġaylar iʿlānı — سخن سنجان مدّاحان کنندش با دهان اعلان

[Onun faziletleri en yüce makamdadır, onlara bir sınır yoktur. Söz söyleyenler, ağızlarıyla bunu ilan ederler.]

46 لَو نَاسَبَتْ قَدْرَهُ اٰيَاتُهُ عِظَماً اَحْيَ اسْمُهُ حِينَ يُدْعٰى دَارِسَ الرِّمَمِ

Ṣıfātı bolsa ėrdi ger anıŋ ḳadriġa hem-pāye — بقدرش گر صفاتی او مناسب پایه میکردی

Çürükge ismi yād olġanda eylerdi ʿaṭā cānı — بوقت ذکر با پوسیده دادی اسم پاکش جان

[Eğer onun sıfatları kendisinin değerine eşit olsaydı, ismi çürümüş kemiklere söylendiğinde onlara can verirdi.]

47 لَمْ يَمْتَحِنَّا بِمَا تَعْيَ الْعُقُولُ بِهِ حِرْصاً عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَ لَمْ نَهِمِ

Oʻ şeydin kim ḫıred ʿāciz anuŋla imtiḥān bizni — بآن چیزی شود عاجز خرد زو امتحان ما

Ṭamaʿdın ėtmedi bizge o şāh-ı taḫt-ı ʿünvānī — نکرد از حرص با ما و نگشتم واله و حیران

[O yüce tahtın sahibi olan Hz. Peygamber, aklın âciz olduğu şeyle bizi imtihan eylemedi.]

[9a]

48 اَعْيَ الْوَرٰى فَهْمُ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرٰى لِلْقُرْبِ وَ الْبُعْدِ مِنْهُ غَيْرُ مُنْفَحِمِ

Cihānnı eyledi bī-tāb idrāk-ı kemālātı — جهانرا کرد بی‌تاب و توان درک کمالاتش

Körünmes ḳāyide bolsa ʿācizidin özge ḥayrānı — ز دور و قرب ننماید بجز عاجز درآن عرفان

[Onun mükemmelliğini idrak etmek, bu cihan halkını çaresiz bıraktı. Ona hayran olanlar ne kadar bakarlarsa baksınlar acizlikten başka bir şey göremezler.]

49 كَالشَّمْسِ تَظْهَرُ لِلْعَيْنَيْنِ مِنْ بُعُدٍ صَغِيرَةً وَ تُكِلُّ الطَّرْفَ مِنْ اَمَمِ

Bolur ṭālīʿ ḳuyaş dėk dūrdın közge sühā-āsā — بدیده همچو خور طالع شود از دور اختروار

Velīkin dīdeni bī-nūr ḳılġay ḳurb-ı raḫşānı — ولیکن دیده ماند بی‌بصر از قرب آن رخشان

[Gözlere uzaktan bakıldığında güneş gibi doğan bir yıldız gibi görünür. Ancak yakından bakıldığındaki parlaklık gözü kör eder.]

50 وَ كَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ قَوْمٌ نِيَامٌ تَسَلَّوْ عَنْهُ بِالْحُلُمِ

Cihānda ḳılmaġay idrāk künhin ḳavm-i ḫāb-ālūd — بدنیا چون کند ادراک کنهش قوم خواب‌آلود

Bolurlar muḥtelim dėk şey-i endek birle iskānı — باندک محتلم آسا تسلّی میشود از کان

[Rüyalarında az bir şey görmekle yetinen uykucu bir kavim, bu cihanda onun hakikatini anlayamazlar.]

[9b]

51 فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ اَنَّهُ بَشَرٌ وَ اَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللهِ كُلِّهِمِ

Mülaḳḳab boldı maḫlūḳ içre ḫayr-ı ḫalḳı İzd-ile — بمخلوق خدا با خیر خلق‌الله ملقب شد

Ėrür bilmek beşer ėrdügin anıŋ ʿilm-i pāyānı — درو جای وصول علم بس اینست هم این‌سان

Allah'ın yarattıklarının en hayırlısı olarak lakaplandı. İnsanların ilminin onun hakkında erişebileceği nokta budur.

52 وَكُلُّ آيٍ اَتَى الرُّسْلُ الْكِرَامُ بِهَا فَاِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمِ

Her ol āyet ki kėltürdiler anı mürselān-ı Ḥaḳ — هر آن آیت که آوردند او را مرسلان حق

Alarġa muttaṣıl ḳıldı nübüvvet māh-ı tābānı — باینان شد ز نورش متصل همچون مه تابان

[Cenâb-ı Hakk'ın peygamberlerinin getirdiği her bir mucize, peygamberlik göğünün parlak dolunayından onlara ulaşmıştır.]

53 فَاِنَّهُ شَمْسُ فَضْلٍ هُمْ كَوَاكِبُهَا يُظْهِرْنَ اَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ

Ėrür ẕātı hüner mihri anıŋ bunlar sühā-āsā — که ذاتش آفتاب فضل و اینان کوکب آن خور

Berāy-ı ḫalḳ ẓulmetde nümāyān nūr-ı lemʿānı — نمایند از برای خلق در ظلمت ضیا لمعان

[Onun zatı bir hüner güneşidir, onlar ise birer yıldızdır. Parlak nurları, karanlıkta olanlara yol gösterir.]

[10a]

54 اَکْرِمْ بِخَلْقِ نَبِیٍّ زَانَهُ خُلُقٌ بِالْحُسْنِ مُشْتَمِلٍ بِالْبِشْرِ مُتَّسِمِ

Ne zībā boldı anıŋ ḫalḳı bėrdi aŋa ḫulḳı zīb — چه زیبا گشت خلق فخر عالم خلق زینت داد

Beşāşetle daġı ḳıldı iḥāṭa ḫūbı vü ānı — بخوبی مشتمل هم متصف با بشر حکمت آن

[O peygamberin yaratılışı ne kadar güzel oldu. Bu yaratılış ona bir güzellik verdi ve güzelliğini güler yüzlülükle süsledi.]

55 کَالزَّهْرِ فِی تَرَفٍ وَ الْبَدْرِ فِی شَرَفٍ وَالْبَحْرِ فِی کَرَمٍ وَ الدَّهْرِ فِی هِمَمِ

Ėrür meh dėk şerefde hem çeçek yaŋlıġ nezāketde — مثال ماه غرّا در شرف در نازکی چون زهر

Teŋiz dėkdür keremde himmet içre çarḫ-ı gerdānī — یمآسا در کرم گردون‌صفت در همت بنیان

[Şerefte dolunay, nezakette ise çiçek gibidir. İyilikte bir deniz gibi, himmette ise dönüp duran felek gibidir.]

56 کَاَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ فِی جَلَا لَتِهِ فِی عَسْکَرٍ حِینَ تَلْقَاهُ وَفِی حَشَمِ

O tenhālıġ bile ger baḳsa ėrdiŋ ẓan ėter ėrdiŋ — بسان فردی درو گر بنگری پنداری در حشمت

Ki ḥaşmetdin özige leşker içre ḳıldı iskānı — که خود را در سپاه و در حشم انداخته اسکان

[Ona yalnızken baktığında, asker içinde haşmetle duran biri sanırdın.]

[10b]

57 کَاَنَّمَا اللُّؤْلُؤُ الْمَکْنُونُ فِی صَدَفٍ مِنْ مَعْدَنَیْ مَنْطِقٍ مِنْهُ وَ مُبْتَسَمِ

Leb-i kān u dehānı ma‘denidin ṭaşḳarı boldı — ز کان گفتن خندیدن از وی گشت در بیرون

Ṣadefni cāy ḳılġan lü’lü’dür dehānı pinhānī — مکان‌ساز صدف مشهور لوء لوء و در پنهان

Onun mübarek dişleri, ağzının sedefinde yerleşen ve ağzı ile dudaklarının madeninde gizliyken dışarı çıkan inci gibidir.

58 لَا طِیْبَ یَعْدِلُ تُرْباً ضَمَّ اَعْظُمَهُ طُوبَی لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَ مُلْتَثِمِ

O merḳad-i ḫāki dėk bolmas ki ḳılġay būy-ı ḫoş īṣār — چو خاک مرقدش چیزی نباشد بوی خوش ایثار

Olev kim öpkey ü ḳoḳḳay sa‘ādetdār bil anı — هرآنکس را که او بوسد و بوید سعادت دان

[Onun güzel kokular saçan mezarının toprağı gibisi yoktur. O toprağı öpüp koklayan kişiyi bahtiyar bil.]

59 اَبَانَ مَوْلِدُهُ عَنْ طِیبِ عُنْصُرِهِ یَا طِیبَ مُبْتَدَاءٍ مِنْهُ وَ مُخْتَتَمِ

O aṣl-ı pākdin boldı mekān-ı mevlidi yaruġ — ز اصل پاک آن شاه جهان شد مولدش روشن

Eyā ḫoş-būy mebde’ bād ṭıyb-ı ḫūb pāyānı — زهی ای طیب مبتدء زی نسیم بوی خوش پایان

[Onun doğum yeri o tertemiz soydan parladı. Ne güzel kokulu bir başlangıç ve sonu ne güzel kokulu oldu.]

[11a]

60 یَوْمٌ تَفَرَّسَ فِیهِ الْفُرْسُ اَنَّهُمُ قَدْ اُنْذِرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَ النِّقَمِ

O künde bildiler bu ḥāl-i ḥayret-dādı ehl-i fürs — بان روز اهل فرس این حال حیرت داد دانستند

Belā vü derd-ile ḫālif ėterler cā bu meydānı — که با درد و بلا باشند بیم آور درین میدان

[Farslar, (Hz. Peygamberin doğduğu) gündeki bu hayret verici hâli bildiler. Belâ ve dert ile bu meydanı gözleyip korkarlar.]

61 وَ بَاتَ اَیْوَانُ کِسْرٰی وَ هُوَ مُنْصَدِعٌ کَشَمْلِ اَصْحَابِ کِسْرٰی غَیْرَ مُلْتَئِمِ

Perīşān boldı ḳaṣr-ı Kisrā vü daġı ḫarāb-ābād — شد ایوان شه کسری پریشان و خراب آباد

Anıŋ aḥbābı mesken eylegen dėk hicr ü aḥzānı — مثال فرقت احباب او در دهشت و احزان

[Kisrâ’nın sarayı perişan oldu; gurbeti ve hüznü mesken eyleyen ahalisi gibi harap oldu.]

62 وَ النَّارُ خَامِدَةُ ا لْاَ نْفَاسِ مِنْ اَسَفٍ عَلَیْهِ وَ النَّهْرُ سَاهِی الْعَیْنِ مِنْ سَدَمِ

Küfrge muŋluġından boldı āteş sākinü’l-enfās — شد آتش از المناکبش بر او ساکن‌الانفاس

Ki ḥayretdin daġı çü boldı sāhi’l-‘ayn ü bürrānı — ز حیرت گشت ساهی‌العین جویی و فضا گردان

[Ateş, küfre olan hüznünden söndü ve (nehir) şaşkınlıktan akmayı bıraktı, kesildi.]

[11b]

63 وَسَاءَ سَاوَةَ اَنْ غَاضَتْ بُحَيْرَتُهَا وَ رُدَّ وَارِدُهَا بِالْغَيْظِ حِينَ ظَمِی

Bıraḳdı Sāve ehlin ḳıllete deryāsı ġam-ālūd غمین انداخت اهل ساوه اندک گشتن دریاش

Rücūʿ-ı ḫışm-gīnle döndi kėtgen aŋa ʿaṭşāní بخشمی گشت او را رفتهٔ گاهی که شد عطشان

[Sâvelilerin denizi azalarak onları gam içinde bıraktı. Susuzlukla ona gidenler kızgınlıkla döndüler.]

64 كَاَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ حُزْناً وَ بِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمِ

O nem kim suda olġan ėrdi boldı gūyiyā der-nār همانا شد بآتش نم که بوده از برای آب

Şerer kim bolmış ėrdi nārda suda ėtep cānı بآبی آن شرر کو بوده در آتش مکان اعیان

[Sanki sudaki nem ateşte kaldı ve ateşteki kıvılcımın canı suda kaldı.]

65 وَالْجِنُّ تَهْتِفُ وَا لْاَ نْوَارُ سَاطِعَةٌ وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنًى وَ مِنْ كَلِمِ

Bėrür ṣıdḳı üze cin ṣıyt ü üstiġa nümāyān nūr دهد بر صدق او جن صیت ظاهر نورها بر او

Ėrür ẓāhirde bāṭında anıŋ ṣıdḳı nümāyānī شود از باطن و ظاهر نمایان صدق آن سلطان

[Cin taifesi, onun doğruluk nurunun parlamaya başladığını (insanlara) seslenerek doğru bir şekilde söylediler.

[12a]

66 عَمُوا وَ صَمُّوا فَاِعْلَا نُ الْبَشَائِرِ لَمْ تُسْمَعْ وَ بَارِقَةُ ا لْاِ نْذَارِ لَمْ تُشَمِ

Nişān-ı bīm-i manẓūr u beşāretle ėşitgenni بشارتها نشد مسموع نشان بیم هم منظور

Bu işde kör ü ṣaġır kibi oldı raḥṭ-ı gīrānī چو نابینا و کر گشتند وز این زمرهٔ گبران

[Korkunun işaretlerini gören ve müjdeyi işiten kabileler, bu işte kör ve sağır gibi oldular.]

67 مِنْ بَعْدِ مَا اَخْبَرَ ا لْاَ قْوَامَ كَاهِنُهُمْ بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمُعْوَجَّ لَمْ يَقُمِ

Alarnıŋ sāḥiri bolmas sizinŋ kec dīninŋiz ḳā'im پس از اخبارشان جادو که کج دین شما، قائم

Dėdikden ṣoŋra böyle tuttılar lec ile ḥırmānı نمی‌باشد پس این رفتند سوی لج و در حرمان

[Onların sihirbazları 'Kusurlu dininiz bundan sonra devam etmez' dedikten sonra inatlaşarak nasipsiz olma yolunu tuttular.]

68 وَ بَعْدَ مَا عَايَنُوا فِی الْاُ فْقِ مِنْ شُهُبٍ مُنْقَضَّةً وَفْقَی مَا فِی الْاَ رْضِ مِنْ صَنَمِ

Körüp aḫterleri tüşken ufuḳda büt kibi yėrde ز اخترهای افتاده به گردون همچو بت در ارض

Ṣoŋında eylediler meyl-i gümrāhī vü ṭuġyānī ندیدند و پس این کردند میل این ره طغیان

[Yıldızlarının yerdeki putlar gibi ufukta düştüğünü görüp sonunda azgınlık ve sapkınlığa meylettiler.]

[12b]

69 حَتَّی غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَزِمٌ مِنَ الشَّيَاطِينِ يَقْفُو اِثْرَ مُنْهَزِمِ

Ṭarīḳ-i vaḥydin boldı şeyāṭīndin girīzān dėv ز شیطانان شد آن دیو گریزان از طریق وحی

Firār-āyīn dikilmiş her yėri yoḳ ẕerre dermānı ستاده در پس هر یک فرار آیین بی‌درمان

[Şeytanlardan olan cinlerin vahiy yolunda durmaya zerre kadar dermanları kalmamıştır, kaçmak için ayaklanmışlardır.]

70 كَاَنَّهُمْ هَرَباً اَبْطَالُ اَبْرَهَةٍ اَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَی مِنْ رَاحَتَيْهِ رَمِی

Bular boldı herebde merdümān-ı Ebrehe gūyā همانا در هرب چون مرمان ابرهه اینان

Sipeh dėk pāk ėligidin ṭaş atḳan emr-i Deyyānī سپه‌سان یا که از دستش بسنگ انداخته دیان

[Bunlar (şeytanlar), kaçmakta sanki Ebrehe'nin askerleri gibidir. (Kayan yıldızlar) Allah'ın emriyle (Hz. Peygamberin elinden) atılan taşlar gibidir.]

71 نَبْذاً بِهِ بَعْدَ تَسْبِيح بِبَطْنِهِمَا نَبْذَ الْمُسَبِّح مِنْ اَحْشَاءِ مُلْتَقِمِ

Anıŋ ėlgide tesbīḥ-ḫᵛān ėrken attı ṭaşlarnı پس از گرده بدستش سنگها تسبیح را انداخت

Ḥişā'ı māhī-yi deryā-mekāndın Yūnus atḳanı چو نبذ یونس از احشاء ماهی وطن عمان

[(Hz. Peygamber), elinde tespih eden taşları, denizi vatan edinen balığın karnından atılan Yunus peygamber gibi (düşmana) attı.]

[13a]

72 جَائَتْ لِدَعْوَتِهِ الْاَ شْجَارُ سَاجِدَةً تَمْشِی اِلَیْهِ عَلَی سَاقٍ بِلَا قَدَم

Aġaçlar daʿvetidin kėldiler münḳād yėriġa درختان از برای دعوتش منقاد پیش آمد

Kėter sāḳı üze bī-pā dıraḫtıŋ şāḫ ü aġṣānı به بی پا بر یزول خود رود اشجار و هم اغصان

[Onun davetine uyan ağaçlar, çağrıldıkları yere ayakları olmaksızın dallarıyla geldiler.]

73 كَاَنَّمَا سَطَرَتْ سَطْراً لِمَا كَتَبَتْ فُرُوعُهَا مِنْ بَدِيع الْخَطِّ فِی اللَّقَمِ

ʿAcāyib ḫaṭdın ol yolda gūyā yazdılar bir ḫaṭ باین ره از عجایب خطّ میگویی بشاخش را

Dilüŋde cilve-gerdür lā-cerem bu nūr-ı ṭābānī خطی بنوشت باشد در دلت نو چنین تابان

[Sanki bu ağaçlar, o yolda acayip bir hatla bir yazı yazdılar. Elbette gönlünde bu parlak nur tecelli etmiştir.]

74 مِثْلَ الْغَمَامَةِ اَنَّی سَارَ سَائِرَةً تَقِیهِ حَرَّ وَطِیسٍ لِلْهَجِیرِ حَمِی

Budur hem muʿcizātıdın ki ḳıldı sāye-bānlıġ ebr همین از معجزاتش این که ابرش سایبانی کرد

Aŋa kötermemekde germ-i rūz-ı nīm-i nīrānı برای پاس از گرمی روز چون نیران

[Onun mucizelerinden biri de bulutun gün ortasındaki sıcaklığı ona göstermeyerek ona gölgelik etmesidir.]

[13b]

75 اَقْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِّ اِنَّ لَهُ مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةً مَبْرُورَةَالْقَسَمِ

Dü pāre ayġa eyler mėn yemīn kim nisbeti bardur خورم سوگند با ماه دو پاره نسبت اوست

Dilige bar ėter bunda mėni ol nisbet-i ānī بقلبش سازد این نسبت مرا در این صدق سنجان

[İki parça olmuş ayın ona nispeti üzerine yemin ederim. Ay bu nispeti kalbinde doğrulayarak yeminimi doğru çıkarır.]

76 وَ مَا حَوَی الْغَارُ مِنْ خَیْرٍ وَ مِنْ کَرَمٍ وَ کُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْکُفَّارِ عَنْهُ عَمِی

Dağı ḫayr u keremdin ġār cemʿ ėtkenge eyler mėn بآن هم غار جمع او برد او را از کرم وز خیر

Ki boldı her ṭaraf küffārdın andın be-ʿumyānī ز کفار آنکه گشت هر طرف زان پاکـتن عمیان

[Ve mağaranın hayırdan ve iyilikten topladığı ama kâfirlerin gözlerinin körlükten göremediği şeye yemin ederim.]

77 فَالصِّدْقُ فِی الْغَارِ وَالصِّدِّیقُ لَمْ یَرِمَا وَهُمْ یَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ اَرِم

Pes ol ṣıdḳ u ḳarīni gār içide bolmadı dil-teng پس آن صدق و قرین او نگشتند اندرو دلتنگ

Ėterler büt-perestān yoḳ bu kehf içide insānī بگوید بت پرستان نیست در این غار از انسان

[Hz. Peygamber ve dostu (Hz. Ebubekir'in) mağarada gönülleri hiç daralmadı. Putperestler 'bu mağarada hiçbir insan yok' derlerdi.]

[14a]

78 ظَنُّوا الْحَمَامَه وَ ظَنُّوا الْعَنْکَبُوتَ عَلَی خَیْرِ الْبَرِیَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحُمِ

Ṣaġındılar kebūterni örümçek ki ėtep ẓannı کبوتر را همی پنداشتند و عنکبوتی نیز

Ki bu nesc ėtmemiş Aḥmed üze ol dağı devrānı نکرده نسج بر خیرالبریا و بران دوران

[Güvercinin mağarada dolaşmadığını, örümceğin de Hz. Ahmed üzerine ağ örmediğini zannettiler.

79 وِقَایَةُ اللهِ اَغْنَتْ عَنْ مُضَاعَفَةٍ مِنَ الدُّرُوعِ وَ عَنْ عَالٍ مِنَ الْاُ طُمِ

Anı müstaġnī ḳıldı pīrehenlerdin ḫudā ḫıfẓı نگهبانی حق از پیرهنها ساخت مستغنیش

Dağı bālā-mekān olġan ḫışndın o emn kānı دگر از حصن بالا پایگاهی کو امانت کان

[Allah'ın koruması, o emniyet kaynağı olan Hz. Peygamberi zırhlara ve yüce kalelere muhtaç etmedi.]

80 مَا سَامَنِی الدَّهْرُ ضَیْماً وَاسْتَجَرْتُ بِهِ اِلّا وَ نِلْتُ جِوَاراً مِنْهُ لَمْ یَضُمِ

Maŋa çarḫ ėtmedi ẓulm u ḫalāṣı olmadım cūyān نکردم چرخ ظلمی و بخستم با وی از اوی

Ki taptım cārlıġ andın ėmes anda cefā ānī جواری یافتم از وی نشد در وی جفا اوان

[Hz. Peygamberin komşusu olduğum için felek bana hiçbir zulümde bulunmadı, orada hiçbir cefa yoktur.]

[14b]

81 وَ لَا الْتَمَسْتُ غِنَی الدَّارَیْنِ مِنْ یَدِهِ اِلّا اسْتَلَمْتُ النَّدٰی مِنْ خَیْرِ مُسْتَلَمِ

Ġınā-yı ėkki ʿālemni ėlidin ėtmedim ḫᵛāhiş غناء هردو عالم را نکردم خواهش از دستش

Ki bėrdim būse-yi iḥsān ėlidin ʿizz ü peymānı که دادم بوسهٔ احسان از دست شرف پیمان

[Şeref ve yemin elinden buse verdim, iki âlemin zenginliğini onun elinden istemedim.]

82 لَا تُنْکِرِ الْوَحْیَ مِنْ رُؤْیَاهُ اِنَّ لَهُ قَلْباً اِذَا نَامَتِ الْعَیْنَانِ لَمْ یَنَمِ

Vaḥiy inkār rü'yāsıdın olma bardur ol şehniŋ ز رویایش مکن انکار وحی آن شاه مرسل راست

Dili hīç ḫᵛāb körmes bolsa ger ḫᵛāhende ʿaynānı ولی هرگز نمی‌خوابد اگر خوابنده شد عینان

[O şahın rüyasında olan vahyini inkâr etme. Gözleri uyusa da kalbi hiç uyumazdı.]

83 فَذَاکَ حِینَ بُلُوغٍ مِنْ نُبُوَّتِهِ فَلَیْسَ یُنْکَرُ فِیهِ حَالُ مُحْتَلِمِ

Nübüvvetdin bülūġı künleride böyle vaḥy oldı در ایام بلوغش از نبوت شد چنین وحیی

Çü ḥāl-i muḥtelim inkār-ı ḥāliġa nė imkānī چو حال محتلم انکار حالش نیست در امکان

[Bu şekilde (rüyada) vahyolunması peygamberliğinin başlangıcındaydı. Rüyada vahiy görmesini inkâra imkân var mıdır?]

[15a]

84 تَبَارَکَ اللهُ مَا وَحْیٌ بِمُکْتَسَبٍ وَلاَ نَبِیٌّ عَلَی غَیْبٍ بِمُتَّهَمِ

Teʿālallāh ki bolmas mükteseb vaḥy-i ʿaṭā-yı Ḥaḳ تعالی‌الله نبوده مکتسب وحی عطای حق

Nebī ġayb üzre ėrmes müttehem kim boldı gūyānī دگر نبود پیمبر متهم بر غیب شد گویان

[Yüce Allah, kazanılarak elde edilen vahyi vermekten münezzehtir. Peygamber, sözlerinde gaybı bilmekle itham edilemez.]

85 کَمْ اَبْرَأَتْ وَصَباً بِلِلَّمْسِ رَاحَتُهُ وَ اَطْلَقَتْ اَرِباً مِنْ رِبْقَتِ اللَّمَمِ

Devā-yı derd bėrdi ėligi lems-i şādī-efzāla دواء در دستش داد با لمس فرح‌افزا

Küteh bendidin āzād ėtti rūḥ-ı derd-mendānı خلاصی داد از بند گنه با روح محتاجان

Mutluluk dağıtan eli, dokunmasıyla dertlere deva verdi. Dertlilerin ruhlarını eksiklikten kurtardı.

86 وَاَحْیَتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ حَتَّی حَکَتْ غُرَّةً فِی الْاَ عْصُرِ الدُّهُمِ

Ġılādın daʿveti tirgüzdi anıŋ sāl-i ebyāżnı سپید سال را از قحط گردان دعوتش احیا

Ki körgüzdi siyeh ʿaṣrıda aŋa ġurre pīşānı که در عصر سیاهش غرّهٔ بنمود بر پیشان

[Onun duası, kıtlık senesini yokluktan canlandırdı. Kara zamana parlak alnını gösterdi.]

[15b]

87 بِعَارِضٍ جَادَ اَوْ خِلْتَ الْبِطَاحَ بِهَا سَیْباً مِنَ الْیَمِّ اَوْ سَیْلًا مِنَ الْعَرِمِ

Saġınġay-sėn o vādīni maṭardın seyl ü luṭf ez-yem عطا از یمّ و سیلی از مطر پنداری وادی را

Ki tirgüzdi bu yaŋlıġ ebr-ile her ān bārānī چنان دادش حیاتی با سحاب هر زمان باران

[Bulutların denizden aldığı lütufla ve yağmurla her an o vadiyi canlandırdığını zannedersin.]

88 دَعْنِی وَ وَصْفِی آیَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ ظُهُورَ نَارِ الْقِرٰی لَیْلًا عَلَی عَلَمِ

Mėn ü vaṣfımnı anıŋ āyetin terk eylegil lā-büd مرا و وصف من آیات او را لاجرم بگذر

Nümāyān taġ üze nār-ı kırā dėk kėçe seyyānī هویدا شد بشب بر کوه چون نار سیّان

[Beni ve gece vaktinde konukluk ateşinin parlaması gibi parlak olan işaretlerini vasf etmemi terk et.]

89 فَالدُّرُّ يَزْدَادُ حُسْناً وَ هُوَ مُنْتَظِمٌ وَ لَيْسَ يَنْقُصُ قَدْراً غَيْرَ مُنْتَظِمِ

Bolur öz intiẓāmıda ziyāde ḥüsni lü'lü'niŋ — که لو لو را شود حسنش فزون در انتظام خود

Ėmes noḳṣān anıŋ neşrile ḳadri yoḳtur imkānı — به نثرش قدر او نفصان نباشد نیست در امکان

[İncinin güzelliği (ipe) dizildiğinde fazlalaşır. Ancak dağınık olduğunda bile değerinin eksilmesine imkân yoktur.]

[16a]

90 فَمَا تَطَاوَلَ آمَالُ الْمَدِيحِ اِلَى مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْاَخْلَاقِ وَ الشِّيَمِ

O ḥoş-aḫlāḳdın kim andadur sarıġa ėrmes kim — بسوی هرچه در وی بود از اخلاق خوش نبود

Teṭāvül eyleye āmāl-i müdāḥat be-āsānī — تطاول میکند آمال مداحان او آسان

[Onda bulunan güzel ahlakı öven kişinin övgüsü ona kolaylıkla yaklaşamaz.]

91 آيَاتُ حَقٍّ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثَةٌ قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمَوْصُوفِ بِالْقِدَمِ

Mürekkeb bolġan āyātı anıŋ elfāẓdın muḥdeş — مرکب کشته از الفاظ آیاتش شود محدث

Ḳadīmīdür velīkin āyet-i evṣāf-ı Yezdānī — قدیمست ان صفة شد با جناب عالی یزدان

[Ayetleri sonradan yaratılmış kelimelerden oluşan (Kur'an), Cenâb-ı Hakk'ın zatının ayetleri gibi kadimdir.]

92 لَمْ تَقْتَرِنْ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا عَنِ الْمَعَادِ وَ عَنْ عَادٍ وَ عَنْ اِرَمِ

Ėmes hem-dem zamānıŋ biriġa bizge bėrür aḫbār — نمیشد مقترن با یک زمان با ما دهد اخبار

Beḳā vü vaṣf-ı ʿĀd ü hem İremdin naṣṣ-ı Ḳur'ānı — ز عقبی و ز وصف عاد وز حال ارم قرآن

[Herhangi bir zamana yakın olmayan Kur'an'ın delilleri, bize sonsuzluktan, Âd ve İrem kavimlerinin vasfından haber verir.]

[16b]

93 دَامَتْ لَدَيْنَا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجِزَةٍ مِنَ النَّبِيِّينَ اِذْ جَائَتْ وَ لَمْ تَدُمِ

O boldı muʿcizāt-ı enbiyā üzre tefevvuḳ-dār — شد آن بر معجزات انبیا فایق به نزد ما

Bu kėldi bī-devām ammā ki boldı ol ebed bānı — که آمد بی‌دوام این گشت لیکن دان سرمدیان

O, diğer peygamberlerin mucizelerine üstün geldi. Onlarınki devam etmedi, o ise ebedî oldu.]

94 مُحْكَمَاتٌ فَمَا يَبْقِينَ مِنْ شُبَهٍ لِذِى شِقَاقٍ وَلاَ يَبْغِينَ مِنْ حِكَمِ

Beḳā-yı şübhesin ehl-i ḫılāfıŋ kėltürür fānī — بقاء شبههٔ اهل خلاف آرد فنا صورت

Ṣadāḳat-kār olan sözlerni tüzmes emr-i pinhānī — نمی‌سازد سخن‌های صداقت کار در کتمان

[Ona muhalif olanların şüphelerini boşa çıkarır. İşi doğruluk olanların (hikmetli) sözlerini ise gizli bırakmaz.]

95 مَا حُورِبَتْ قَطُّ اِ لَّا عٰادَ مِنْ حَرَبٍ اَعْدَى الْاَ عَادِى اِلَيْهَا مُلْقِىَ السَّلَمِ

Ḳavī düşmen bolup mülzem aŋa körgüzdi ṭavr-ı ṣulḥ — شد او را دشمن جنبش نمایی آشتی آور

Taʿāruż ḳılmadı cengdin āḫir ėtti gerdānı — نشد با او تحدی ساز کان جنگش بشد گردان

[Güçlü düşmanları ona mağlup olup, sulh yolu göründü. Düşmanları onunla savaşmadı, sonunda ona boyun eğdiler.]

[17a]

96 رَدَّتْ بَلَاغَتُهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا رَدَّ الْغَيُورِ يَدَا لْجَانِى عَنِ الْحُرَمِ

Muʿārıżıŋ kėtürdi redd-i daʿvāsın kemālātı — به رد آورد دعوای معارض را بلاغت او

Ġayūr o maḥremidin reddi dėk dest-i cürüm-şānı — چو مرد ننگدار از محرمش دست جنایتیان

[Gayretli kimselerin kendi mahremlerine uzanan günahkâr bir eli geri çevirmeleri gibi, Kur'an'ın mükemmelliği de kendisine karşı çıkanların davalarını geri çevirdi.]

97 لَهَا مَعَانٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِى مَدَدٍ وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِى الْحُسْنِ وَالْقِيَمِ
Teŋiz mevci kibidür maʿnīsi anıŋ meded içre بود معنیش همچون موج دریا در مدد بیشک
Düridin boldı bālā tuttı ḥüsnile bu meydānı ز رویش در بها و حسن بالا شد درین میدان
[Onun manaları, denizin dalgaları gibi çoktur. Ancak o anlamlar güzellikte denizin incilerinden daha yüksek olup bu meydanı ele geçirmişlerdir.]

98 فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَا عَجَائِبُهَا وَلاَ تُسَامُ عَلَى الْاِكْثَارِ بِالسَّأَمِ
ʿAcāyibni ki ol tutḳay nė bolġay kim bir uṣayġay نمی‌باشد شمارد کس عجایب را که او دارد
Daġı bolmas melāl ü köpliġıdın terk-i cūyānı به بسیاری ز املالش نگردد ترک او جویان
[Onun acayip özellikleri sayılamayacak kadar çoktur. Ayrıca okumaktan usanç geldiğinden terk edilmez.]

[17b]

99 قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ ظَفِرْتَ بِحَبْلِ اللهِ فَاعْتَصِمِ
Dėdim taptıŋ ẓafer ḥabl-i Ḫudāġa anı ṭutġıl sėn بگفتم یافتی پیروزه با حبل خدا آن گیر
Anıŋla boldı çün ḫᵛānendesiniŋ nūr-ı çeşmānı منور شد باو چون دیدهٔ بینای قرآن‌خوان
[Okuyanın gözü onunla nurlandığı için 'Allah'ın ipini elde ettin, onu tut' dedim.]

100 اِنْ تَتْلُهَا خِيفَةً مِنْ حَرِّ نَارِ لَظَى اَطْفَأْتَ نَارَ لَظَى مِنْ وِرْدِهَا الشَّبِمِ
Oḳursan ger cehennem ḥavfıdın āyātını anıŋ ز بیم گرمی دوزخ اگر میخوانی آیاتش
Ḳılur germiyyeti serd ābıdın yoḳluḳġa rīzānī شود از آب سردش گرمی او در عدم ریزان
[Cehennem korkusuyla onun ayetlerini okursan, ayetlerin suyu o sıcaklığı giderip serinleştirir.]

101 كَاَنَّهَا الْحَوْضُ تَبْيَضُّ الْوُجُوهُ بِهِ مِنَ الْعُصَاتِ وَ قَدْ جَاؤُهُ كَالْحُمَمِ
Ėrür āyāt-ı Ḳur'ān ḥavż-ı Kevŝer dėk şifā-āmīz چو حوض کوثرست آیات قرآن جلیل‌القدر
Ėredür andın siyeh-rūy-ı günehger aḳ bolġanı سپید از وی شود آخر سیه روی گنه‌گاران
[Kur'an ayetleri Kevser havuzu gibi şifa verir. Günahkârların siyah yüzleri, onunla beyaz olur.]

[18a]

102 وَكَالصِّرَاطِ وَكَالْمِيزَانِ مَعْدِلَةً فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِى النَّاسِ لَمْ يَقُمِ
Ṣırāṭ-āsā ʿadāletde ėrür mīzān yaŋlıġ hem شود در عدل چون میزان صراط آسا عدالت‌دار
Pes ėrmes bu anıŋ ġayrı bolanda dehr sükkānı پس این از غیر او در خلق نبود از جهان اسکان
[Adalette Sırat ve Mizan gibidir. Dünyada yaşayanlar içinde ondan başkasında bu adalet yoktur.]

103 لاَ تَعْجَبَنْ لِحَسُودٍ رَاحَ يُنْكِرُهَا تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَاذِقِ الْفَهِمِ
Ḥasūd inkār ėterse ger anı bolma taʿaccüb-ḫū حسود انکار اگر کرد و مکن در این تعجب خو
Fehīm ü ḥāẕıḳ ammā körgüzür eşkāl-i nādānı فهیم و حاذق اما می‌نماید صورت نادان
[Anlayışlı ve üstat görünen cahiller, kıskançlıkla onu inkâr ederlerse, şaşırma!]

104 قَدْ تُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمِ
Ḳuyaşnıŋ derdidin nūrın ėter inkār közler hem که نور مهر را از درد سازد چشم‌ها منکر
Dehen derdidin eyler ṭuʿm-ı ābı telḫ ü pinhānī مذاق آب را منکر دهن از درد جان غلطان
[Hasta gözler, dert sebebiyle güneşin nurunu inkâr ederler. Hasta bir ağız da suyun acı ve tatsız olduğunu söyler.]

[18b]

105 يَا خَيْرَ مَنْ يَمَمَ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ سَعْياً وَفَوْقَ مُتُونِ الْاَ يْنُقِ الرُّسُمِ
Cihānnıŋ efḍali eyler gedāyān ḳaṣd-ı dergāhıŋ ایا خیر جهان گردد گدایان قصد درگاهت
Süvār olġay şüturġa eyleyüp kėtmekde pūyānī به پشت راه‌پیما اشتر و در رفتنش پویان
[Dertliler, develerin arkasına binmiş veya koşar halde bu cihanın en faziletlisi olanın kapısına giderler.]

106 وَ مَنْ هُوَالْاَ يَةُ الْكُبْرٰى لِمُعْتَبِرِ وَ مَنْ هُوَ النِّعْمَتُ الْعُظْمٰى لِمُغْتَنِمِ

Ėy ol o kim ėrür bīnāġa ẕātı āyet-i kübrā ایا آنکس که ذاتش آیه کبراست با بینا

Ėy ol kim muʿtenem dānān üçündür luṭf-ı Mennānī ایا آن نعمت عظماست او با مغتنم دانان

[Ey gözleri görenler için en büyük delil ve bilenler için Allah'tan bir ganimet olan (Peygamber)!]

107 سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا اِلٰى حَرَمٍ كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِى دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ

Teveccüh eyleḍiŋ beytü'l-muḳaddeṣdin be-sūy mescid

Ḳaranḳuda ẓalemdin hem-çü seyr-i māh-ı raḫşānī

[Sen, karanlık gecede gezen parlak dolunay gibi Kâbe'den Mescid-i Aksa'ya yöneldin.]

[19a]

108 وَ بِتَّ تَرْقٰى اِلٰى اَنْ نِلْتَ مَنْزِلَةً مِنْ قَابَ قَوْسَيْنِ لَمْ تُدْرَكْ وَ لَمْ تُرَمِ

Kėçe kėttiŋ felekke tā ki bolduŋ nā'il-i rütbe بشب رفتی به بالا تا که گشتی نائل رتبه

Ėki yay denlüdin idrāk bolmas hem ṭaleb anı ز مقدار دو قوس ادراک نبود نیز جستن آن

[Gece vakti göklere gittin ve aklın idrak ve talep edemeyeceği iki yay aralığı kadarlık bir yakınlıkta manevî rütbelere nail oldun.]

109 وَ قَدَّمَتْكَ جَمِيعُ الْاَ نْبِيَاءِ بِهَا وَالرُّسْلِ تَقْدِيمِ مَخْدُومٍ عَلٰى خَدَمِ

Sėni ḳıldılar anda enbiyā vü mürselān rehber

Teḳaddüm ḳılġanı maḫdūm dėk ḫüddām öz cānı

[Bütün nebiler ve resuller, hizmet edenlerin hizmet ettikleri kişiyi canlarından bile üstün tutmaları gibi seni kendilerine rehber yaptılar.]

110 وَ اَنْتَ تَخْتَرِقُ السَّبْعَ الطِّبَاقَ بِهِمِ فِى مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

Ḫüdānıŋ enbiyāsı birle heft eflāki ḳaṭʿ ėttiŋ تو کردی قطع چرخ هفت را با انبیای حق

Melā'ikde şeh-i ṣāḥib-ʿalem boldıŋ ʿaṭā şānı ملائک را شه صاحب علم گشتی سعادت شأن

[Allah'ın peygamberleriyle beraber yedi göğü geçtin, meleklerin önderi olan şanlı padişah sensin.]

[19b]

111 حَتّٰى اِذَا لَمْ تَدَعْ شَأْواً لِمُسْتَبِقِ مِنَ الدُّنُوِّ وَلاَ مَرْقًى لِمُسْتَنِمِ

Ḳurıbdın sebḳ çoġa ėtmediŋ sėn terk adımını نکردی ترک کامی از برای سبق‌جو از قرب

Dağı ʿālī üçün bir cānı ėy maḥbūb-ı Deyyānī دگر از بهر عالی را مقامی مرسل دیان

[Ey Allah'ın sevgilisi! Sen alçak ve yüksek bütün makamlara gitmekten adımını geri bırakmadın. Hiç kimseye daha ilerisi için gidilecek makam bırakmadın.]

112 خَفَضْتَ كُلَّ مَقَامٍ بِالْاِ ضَافَةِ اِذْ نُودِيتَ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ

Maḳām-ı enbiyānı pest ḳıldıŋ nezd-i pāyeŋde مقام انبیا در نزد جایت پست میکردی

Felekke refʿ ḳılġanda sėni elṭāf-ı Ḫannānī چو اسم مفرد آنگه ساخت مرفوع در فلک حنّان

[Allâh'ın lütfu seni göklere çıkardığında, diğer peygamberlerin makamlarını kendi mertebene göre aşağıda bıraktın.]

113 كَيْمَا تَفُوزَ بِوَصْلِ اَىِّ مُسْتَتِرٍ عَنِ الْعُيُونِ وَسِرِّ اَىِّ مُكْتَتَمِ

Ki maḫfī sırr üçün taḥṣīl ėtdüŋ ıṭṭılāʿı köp که مخفی سرّ را تحصیل کردی اطلاعی بس

Ki boldıŋ fevz-yāb-ı vaṣl közdin boldı pinhānī که گشتی فوزیاب وصل، شد از چشم‌ها پنهان

[Gözlere görünmeyen vuslatın feyzinin gizli sırrını elde etmek için çok ibadet ettin.]

[20a]

114 فَحُزْتَ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرَ مُشْتَرَكٍ وَجُزْتَ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرَ مُزْدَحَمِ

Her ol faḫrı ki bī-enbāz ėrür cemʿ eylediŋ anı هرآن چیزی که بی انباز باشد جمع او کردی

Daḫı hem-sāye ḳıldıŋ her mekān-ı ḫāṣṣ-ı ḫāṣṣānı دگر همسایه گشتی هر مکان خاص از خاصان

[Sen bütün övgüleri ortak olmaksızın kendinde topladın. Seçkinlerin seçkinlerine ait olan her mekânı kendine komşu eyledin.]

115 وَ جَلَّ مِقْدَارُ مَا وُلِيتَ مِنْ رُتَبٍ وَ عَزَّ اِدْرَاكُ مَا اُولِيتَ مِنْ نِعَمِ

Ėrür aʿẓām her ol şeyʿ rütbelerdin vālānı boldıŋ هرآن چیزی شدی والی به او از رتبه‌ها اعظم

Niʿamdın hem ʿazīz idrāk o bėrdi saŋa ġufrānī ز نعمتها شد ادراکش عزیزت داده زین غفران

[Senin eriştiğin rütbe, her rütbeden daha yücedir. Allah'ın merhametinden ulaştığın şeyler, diğer bütün nimetlerden daha azizdir.]

116 بُشْرٰى لَنَا مَعْشَرَ الْاِ سْلَامِ اِنَّ لَنَا مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْناً غَيْرَ مُنْهَدِمِ

Beşāret boldı ḥāṣıl bizlere ėy ehl-i dīn bardur بشارت شد به ما حاصل گروه دین برای ما

Bizim üçün rükn-i muḥkem kim vücūdı ḳıldı iḥsānı که بوده رکن محکم با وجود آن از احسان

[Ey din ehli, peygamberin varlığıyla bize ihsan edilen sağlam rüküdnden (İslâm'dan) dolayı bizim için bir müjde vardır.]

[20b]

117 لَمَّا دَعَااللّٰهُ دَاعِينَا لِطَاعَتِهِ بِاَكْرَمِ الرُّسْلِ كُنَّا اَكْرَمَ الْاُ مَمِ

Müsemmā ḳıldı çün dāʿīmizi ḫayr-ı rüsūl birle مسمی ساخت یزدان داعی ما چون بطاعت او

Ḫudā bizler dağı bolduḳ şerīf-i ehl-i edyānī بخیر انبیا گشتیم ما خیر امم ادیان

[Allah, Peygamberimizi en hayırlı resul olarak adlandırdığından biz de en şerefli ümmet olduk.]

118 رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدٰى اَنْبَاءُ بِعْثَتِهِ كَنَبْأَةٍ اَجْفَلَتْ غُفْلًا مِنَ الْغَنَمِ

Sürāġ-ı biʿşeti bėrdi ʿadūnıŋ ḳalbiġa ḳorḳu قلوب دشمنان را بیم داد اخبار بعثت او

Ġanemdin ṣıyt ḳılġan dėk ġufılnı fār-ı sāmānī چو صیتی از غنم سازد نغل را فار بی‌سامان

[Habersiz bir şekilde yatan koyunun kulağına gizli bir ses geldiğinde huzurunu kaçırması gibi, onun gönderilişinin izleri düşmanın kalbine korku bıraktı.]

119 مَازَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرَكٍ حَتَّى حَكَوْ بِالْقَنَا لَحْماً عَلٰى وَضَمِ

Be-her ceng olmaġa utru alarġa müstemir ėrdi نشد زائل مقابل گشتی آنانرا بهر جنگی

Süŋü birle serīr üzre yıġılġan güşt alar ḳanı به نیزه بر سریری گوشت کرد آورده مانندان

[Her savaşta, onların etlerini mızrak yatağına dökene dek onların karşısına çıkmaya devam etti.]

[21a]

120 وَدُّوا الْفِرَارَ فَكَادُوا يَغْبِطُونَ بِهِ اَشْلَاءَ شَالَتْ مَعَ الْعِقْبَانِ وَ الرَّخَمِ

Sėverlerdi girīzi ġıbṭa eylerlerdi bolġaylar گریزی را مهر کردند و با او غبطه آوردند

Ki ʿużv-ı mürtefaʿ dėk cāy ḳılġan çeng-i uḳbānı که عضو مرتفع چنگ رخم باشند هم عقبان

[(Düşmanlar) firar etmeyi severlerdi ve kartalların pençelerinde yükselen etin yerinde olmaya gıpta ederlerdi.]

121 تَمْضِى اللَّيَالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْاَ شْهُرِ الْحُرُمِ

Öterler kėçeler līkin alar bilmesler aʿdādın گذر دارند شبها عدت او را نمی‌دانند

Şeb-i mehhā-yı ḥac ėrişmeyinçe ehl-i küfr anı نگشته تا ز لیل ماههای حج در کفران

[Geceler gelip geçerdi, ancak kâfirler (savaşın yapılmadığı) Hac aylarının geceleri erişmedikçe onların sayısını bilmezlerdi.]

122 كَاَنَّمَا الدِّينُ ضَيْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ بِكُلِّ قَرْمٍ اِلَى لَحْمِ الْعِدَى قَرِمِ

Ḥarīṣ-i güşt-i düşmen dağı her bir ulu ev birle — به هر مرد بزرگ و آزگر با گوشت دشمن دین

Bıraḳdı dīn alarnıŋ ḫānesiġa ṭavr-ı mihmānı — همانا خانه‌شان را نزول آورد چون مهمان

İslâm dini, her biri düşmanların etini yemeye hırslı olan o yüce kişilerle beraber kâfirlerin evlerine konuk olmuştur.]

[21b]

123 يَجُرُّ بَحْرَ خَمِيسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ يَرْمِى بِمَوْجٍ مِنَ الْاَ بْطَالِ مُلْتَطِمِ

Çėkerdi āşināyī-ḫū bolan esb üzre leşkerni — کشیدی بحر لشکر را بر اسب آشنایی خو

Telāṭum-gīr olan mevc atar ez-merd-i şecīʿānı — که اندازد تلاطم‌گیر موج از مردم شجعان

[(O yüce kişilerin her biri) savaşa aşina olan atlara binen yiğit askerleri çeker, çarpışan dalgalar gibi ileri atardı.]

124 مِنْ كُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلّٰهِ مُحْتَسِبٍ يَسْطُوا بِمُسْتَأْصِلٍ لِلْكُفْرِ مُصْطَلِمِ

Ḫudā sarıḳa merd-i dāʿīdin hem muḫliṣ-i İslām — ز مرد داعی سوی خداوند مخلص اسلام

Ki küfr-endāz-ı Ḳurʾānla ėter ṣavlet be-her ānī — که با قرآن کفر انداز صولت میکند هران

[Allah'a çağıran, İslam'da samimi olan (o yiğitler), Kur'an'ı inkâr eden kafirlere her an hücum ederlerdi.]

125 حَتَّى غَدَتْ مِلَّةُ الْاِ سْلَامِ وَهِىَ بِهِمْ مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّحِمِ

Bularla tā ki boldı millet-i İslām nuṣret-yāb — به اینان ملت اسلام تا منصور شد میشد

Öziniŋ żaʿfıdın boldı ḳoyılıġ aŋa erzānī — پس از ضعف خود اقوی قلع دشمن گشت پس ارزان

[İslam milleti, zayıflıktan sonra bunlarla zafer buldu, kuvvetlendi.]

[22a]

126 مَكْفُولَةً اَبَدًا مِنْهُمْ بِخَيْرِ اَبٍ وَ خَيْرِ بَعْلٍ فَلَمْ تَيْتَمْ وَ لَمْ تَئِمِ

Bulardın ḫayr zevc ü ḫayr eb birle kefīl ėrdi — بجز شوهر خیر پدر زینان کفیلش شد

Ġadā bolmadı bī-zevc ü eb ez-leṭṭāf-ı Raḥmānī — نشد بی زوج و هرگز بی پدر از نعمت رحمان

[Bunlardan hayırlı eş ve hayırlı babalarla (İslam milletine) kefil olundu. Artık Allah'ın lütfuyla eşsiz ve babasız olmadı.]

127 هُمُ الْجِبَالُ فَسَلْ عَنْهُمْ مُصَادِمَهُمْ مَاذَا رَأَوْا مِنْهُمُ فِى كُلِّ مُصْطَدَمِ

Ėrür ṭaġ dėk bular pursişlerin ḳıl ḳatl-āyīnġa — جبال آساست اینان پرس زیشان با قتال آیین

Nė körgeydür alardın cengde ṭoprakġa efşānī — چه دید از دستشان در جنگ اندر خاک شد افتان

[Bunlar dağ gibidirler. Savaşta katledip toprağa düşürdükleri kâfirlere bunlardan ne gördüklerini sor!]

128 وَ سَلْ حُنَيْناً وَ سَلْ بَدْراً وَ سَلْ اُحُداً فُصُولَ حَتْفٍ لَهُمْ اَدْهٰى مِنَ الْوَخَمِ

Ḥuneyn Bedrdin kūh-ı Uḥuddın ṣor bular içre — بپرس از بدر وز کوه احد در وی حنین آور

Eşedd olġan vebādın nevʿ-i mergī ḳılma nisyānı — فصول مرگ در آنان اشدش از وبا میدان

[(O kâfirlere) Huneyn, Bedir ve Uhud'da vebadan daha şiddetli olan ölümü sor, unutma!]

[22b]

129 اَلْمُصْدِرِّى الْبِيْضِ خُمْراً بَعْدَ مَا وَرَدَتْ مِنَ الْعِدٰى كُلَّ مُسْوَدٍّ مِنَ اللِّمَمِ

ʿAdūdın mūy-ı pūşīde bolan ser üzre pes ez-reft — ز دشمن بر سر پوشیده از مویی پس از رفتنش

Sepīd tīġlarġa bėrdiler yā sürḫ-gerdānı — سپید تیغهایش را به سرخی همچنین کرد آن

[Onlar, düşmanlarının saçla kaplı kafalarını vücutlarından ayırdıktan sonra beyaz kılıçlarına kırmızı boyunlar verdiler.]

130 وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ اَقْلَا مُهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرَ مُنْعَجِمِ

Dağı rumḥ-ı mekān-ı ḫaṭla anlar ėrdiler kātib دبیران نیز با رمح مکان خطّ نگذشتند

Ki bī-sūrāḥ terk bolmadılar cism-i ʿudvānı رماحشان به بیسوراخی دشمن را تن و جسمان

[Ve onlar yazı yazılan yerde mızraklarıyla düşmanların bedeninde deliksiz yer bırakmayan kâtiplerdir.]

131 شَاكِي السِّلَاحِ لَهُمْ سِيمَا تُمَيِّزُهُمْ وَ الْوَرْدُ يَمْتَازُ بِالسِّيمَا مِنَ السَّلَمِ

Alar şekli ėter temyīz alarnı kim silāḥ-endūd کند سیمایشان تمییز اینان سلاح اتمام

Selemdin gül bolur mümtāz bā-sīmā-yı būdānī که کل ممتاز باشد از سلم با چهره بودان

[Onların silahlı şekilleri, onları başkalarından fark ettirirdi. Nitekim gül de Selem ağacından güzel kokulu yüzüyle fark edilir.]

[23a]

132 تُهْدِى اِلَيْكَ رِيَاحُ النَّصْرِ نَشْرَهُمُ فَتَحْسَبُ الزَّهْرَ فِى الْاَكْمَامِ كُلَّ كَمِى

Ėter saŋa hidāyet ḫoş riyāḥu'n-naṣr alar būyı هدایت میکند با تو ریاحالنصر بویشان

Sağınġay-sėn ekemde sėn şükūfe ol dilīrānı تو در اکمام پنداری شکوفه هر دلاور جان

[Zafer ve yardım rüzgârı, sana onların kokusunu getirir. Sen o yiğitleri tomurcuktaki bir çiçek sanırsın.]

133 وَ مَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللهِ نُصْرَتُهُ اِنْ تَلْقَهُ الْاُسُدُ فِى اَجَامِهَا تَجِمِ

Kimiŋ kim nuṣreti şāh-ı rüsul bolsa utrusın کرا باشد به شاه انبیا نصرت ملاقاتش

Ėterse şīr ecāmıda bolġay cism lerzānī در آجامش کند کسر شیرها باشند تن لرزان

[Peygamberlerin şahının yardımına mazhar olan kimsenin olduğu yere gelen aslanın (korkudan) vücudu titrer.]

134 كَاَنَّهُمْ فِى ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبْتُ رُبى مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ لَا مِنْ شِدَّةِ الْحُزُمِ

Giyāh-ı kūh ėrür gūyā bular tevsen üze bī-şek گیاه کوه باشد گوییا اینان به پشت اسب

Ḳatılġan emr-i żabṭıdın nė taŋ esb-i cān zānı ز ضبط امر سخت و نی بر تنگ است با جولان

[Şüphesiz bunlar at üzerindeyken yüksek dağlardaki otlara (benzerler). Bu atların eyerini sağlam bağlamak için karnının altından geçirilen ipin sağlamlığından değil, onların işlerini sağlam yapmalarındandır.]

[23b]

135 طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدى مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقاً فَمَا تُفَرِّقُ بَيْنَ الْبَهْمِ وَالْبُهَمِ

Alarnıŋ ḫavfıdın ṭayrān boluptur düşmenān köŋli ز بیم شدت اینان قلوب دشمنان طیران

Ki teşḫīṣ ėde almaslar dilīr ü żaʿn-ı cüşmānı نمیکردند فرق مردمان الب و بز جثمان

[Kuzu sürüsü ile yiğitleri birbirinden ayıramayan düşmanların gönülleri onların korkusuyla uçar.]

136 وَلَنْ تَرى مِنْ وَلِيٍّ غَيْرِ مُنْتَصِرٍ بِهِ وَ لَا مِنْ عَدُوٍّ غَيْرَ مُنْقَصِمِ

Anuŋla bolmaġan manṣūr velīni körmegey-sėn sėn نمیبینی ولیّی کو نباشد منتصر با او

Dağı sėn körmegey-sėn ḳaçmaġay aʿdā-yı ruhbānı نمیبینی نمیباشد گریزان دشمن رهبان

[Onunla zafer kazanmamış bir dostunu göremezsin. Ayrıca kaçmayan bir kâfir düşmanı da göremezsin.]

137 اَحَلَّ اُمَّتَهُ فِى حِرْزِ مِلَّتِهِ كَاللَّيْثِ حَلَّ مَعَ الْاَشْبَالِ فِى اَجَمِ

Zemīn-i muḥkem-i milletni ḳıldı mesken-i ümmet زمین محکم ملت فرود آورد خود امت

Öziniŋ beççesiġa şīr ḳılġan dėk ecem kānı مثال شیر با بچه فرود آید اجم را کان

[Ağaçlık yeri kendi yavrularına yuva yapan aslan gibi, milletin sağlam zeminini ümmetin yaşadığı yer yaptı.]

[24a]

138 گَمْ جَدَّلَتْ كَلِمَاتُ اللهِ مِنْ جَدَلٍ فِيهِ وَكَمْ خَصَّمَ الْبُرْهَانُ مِنْ خَصِمِ

Kelām-ı Ḥaḳ ẕelīl ėtti aŋa çendān mücādilni درو چندان مجادل را کلام حق بخاک انداخت

Aŋa çendān ḫuṣūmet-sāznıŋ bu ḫaṣm-ı bürhānı خصومت‌ساز چندان را باو شد خصم این برهان

[Cenâb-ı Hakk'ın sözü, onunla düşmanlık ederek mücadele eden birçoklarını sağlam delilleriyle aşağılık bir hâle çevirdi.]

139 كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجِزَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَ التَّأْدِيبِ فِي الْيُتُمِ

Saŋa bu ṭarz ʿilm-i nās muʿciz yėtgey ümmīde ترا کافیست در امّی چنان علم جهان معجز

Yetīmde öyle teʾdīb ėrkenin der-vaḳt-i nādānī چنان تأدیب در یتیمی بوقت جاهلیت کان

[Cahiliye döneminde yaşayan ve okuma yazması olmayan bir yetimdeki terbiye ve bu tarz bir ilim olması sana mucize olarak yeterlidir.]

140 خَدَمْتُهُ بِمَدِيحٍ اَسْتَقِيلُ بِهِ ذُنُوبَ عُمْرٍ مَضٰى فِي الشِّعْرِ وَالْخِدَمِ

Tiler mėn ʿafvnı ḫıdmetni ḳıldım naẓm-ı ḫoş birle بخواهم عفو کردم خدمتش با نظم خوش با وی

Şiʿirde ḫıdmet-i şāhānda ötken ʿömr-i ʿiṣyānı گناه عمر بگذشته به شعر و خدمت شاهان

[Şahların hizmetinde güzel sözlerle şiir söyleyerek geçen isyan dolu bir ömürden dolayı affını talep ediyorum.]

[24b]

141 اِذْ قَلَّدَانِيَ مَا تُخْشٰى عَوَاقِبُهُ كَاَنَّنِي بِهِمَا هَدْيٌ مِنَ النَّعَمِ

Ḳılāde ḳıldılar boynumġa cürm-i dehşet-āmīzni مرا کردند در گردن قلاده جرم بیم‌انداز

Ėkevsi ile bunıŋ enʿāmdın boldım çü ḳurbānı باین هردو همانا گشته‌ام ز انعام چون قربان

[(Şahlara şiirle hizmet etme işi), boynuma dehşetli bir gerdanlık taktılar. Bu ikisiyle kurbanlık hayvan gibi oldum.]

142 اَطَعْتُ غَيَّ الصِّبَا فِي الْحَالَتَيْنِ وَمَا حَصَّلْتُ اِلَّا عَلَى الْآثَامِ وَ النَّدَمِ

Bu ėki ḥālde güm-rāhī-yi meyl-i dilge mėn münḳād بدین دو حال گمراهیء میل دل شدم منقاد

Günāh u nedmdin ġayrı üze körmey-mėn iskānı ندیدم بر گناه و ندم بر چیزی دگر اسکان

[Bu iki hâl üzere olduğum hâlde, gönlümün yoldan sapmasına itaat ettim. Günahlardan ve pişmanlıktan başka yer görmüyorum.]

143 فَيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تِجَارَتِهَا لَمْ تَشْتَرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسُمِ

Naẓar ḳıl ḫayrıġa emmāre nefsiŋ kendü kārıda به خسر نفس اماره نگه انداز در کارش

Şirāʿ-ı dīnini dünyā birle ḳılmas hem nė cūyānī نمی‌آرد شراء دین بدنیا و نشد جویان

[Kötülüğü emreden nefsin kendi iyiliği için dünya karşılığında dini satın almayı istemediğini gör!]

144 وَمَنْ يَبِعْ اٰجِلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ بين لَهُ الْغَبْنُ فِي بَيْعٍ وَ فِي سَلَمِ

Bedel ḳılġay cihānġa özidin ʿuḳbānı her olev هرآنکس که آخرت از خود بدنیایش بدل سازد

Nümāyāndur anıŋ böyle selem beyʿide noḳṣānı شود ظاهر برایش از چنین بیع و سلم نقصان

[Âhiretini bu dünya karşılığında satan her kişinin bu alışverişinin ve selametinin noksanlığı ortadadır.]

[25a]

145 اِنْ اٰتِ ذَنْباً فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ مِنَ النَّبِيِّ وَلاَ حَبْلِي بِمُنْصَرِمِ

Kėtürgey-mėn günehni ger ėmes ʿahdım bozulġan hem اگر آرم گنه را نیست عهدم منتقض اصلا

Peyemberdin kėsilmiş hem o ḥabl vesīlet iʿṭānı ز پیغمبر دگر برّیده آن حبل وسیله‌خوان

[Eğer ben bir günah getirirsem de imanım bozulmaz ve Hz. Peygamberden talep ettiğim şefaat ipi kesilmez.]

146 فَاِنَّ لِی ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِیَتِی مُحَمَّدًا وَهُوَ اَوْفَی الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ

Mėniŋ ʿahdım ėrür andın mėni hem-nāmı ḳıldı Ḥaḳ مرا عهدیست از وی حق به همنام کردنم با او

K'ėrür mīṣāḳlarġa ekmel-i mecmūʿ-ı insānī که او اکمل بود با عهدها در زمرهٔ انسان

[Cenâb-ı Hak benim ismimi onunla aynı kıldığından, benim için bir ümit vardır. Zira o sözünü tutmakta insanların en mükemmelidir.]

[25b]

147 اِنْ لَمْ یَکُنْ فِی مَعَادِی اٰخِذاً بِیَدِی فَضْلًا وَ فَقُلْ یَازَلَّةَ الْقَدَمِ

Eger ʿuḳbāda dest-gīrim ėrmes faẕl u ʿahd-ile اگر نبود به عقبی دستگیر من بفضل و عهد

Mėniŋ ḥāl-i bedimġa söyle ber-mėn āh u efġānı بگو با سوء حالم وای بر من صد هزار افغان

[Eğer ahirette ümidimi gerçekleştirip fazlıyla benim elimi tutmazsa sen kötü hâlimden dolayı benim için ağlayıp inle!]

148 حَاشَاهُ اَنْ یُحْرِمَ الرَّاجِی شَفَاعَتَهُ اَوْ یَرْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَیْرَ مُحْتَرَمِ

Anı tenzīh ėter-mėn luṭf cūyānı bola maḥrūm اگر تنزیه او محروم گردد لطف جویانش

Anıŋ hem-sāyesi ġayr-ı mükerrem ḳıla gerdānı ازو همسایه‌اش غیر مکرم یا شود گردان

[Ondan lütuf dileyenleri mahrum etmesinden veya komşularına iyilik yapmamasından onu tenzih ederim.]

149 وَ مُنْذُ اَلْزَمْتُ اَفْکَارِی مَدَائِحَهُ وَ جَدْتُهُ لِخَ ا لصِی خَیْرَ مُلْتَزَمِ

Mėniŋ endīşemi tā lāzım ėttim naẓm-ı medḥiġa بنظم مدح او تا فکرهایم ساختم لازم

Ḫalāṣımġa anı ḫoş mültezim ḳıldım zi-pīrānī خلاصم را ورا خوش ملتزم دانستم از پیران

[İhtiyarlıkta onu şiirle överek endişemi dile getirdim ve kurtuluşum için bunu vesile kıldım.]

[26a]

150 وَلَنْ یَفُوتَ الْغِنٰی مِنْهُ یَداً تَرِبَتْ اِنَّ الْحَیَا یُنْبِتُ الْاَ زْهَارَ فِی الْاَ کَمِ

Ġınā żāyiʿ ėmes andın gedālar ėlgidin zinhār نمی‌باشد غنا ضایع ازو از دست فقر آیین

Çeçeklerni ėter rūyān ekemde nem-i bārānī که سازد در اکم ازهار را رویان نم باران

[Yağmurun yüksek yerlerdeki çiçekleri yetiştirmesi gibi, fakirlerin ona uzanan ellerinden asla zenginlik eksik olmaz.]

151 وَلَمْ اُرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْیَا الَّتِی قَطَفَتْ یَدَا زُهَیْرٍ بِمَا اَثْنٰی عَلٰی هَرَمِ

Cihānnıŋ müstezātın irāde ḳılmadım-mėn hīç نکردم من اراده مستلذات جهان کورا

Heremġa naẓmıdın dest-i Züheyr iltürdi cemʿ anı بنظمش بر هرم دست زهیر آورد گردان

[Züheyr isimli şairin elinin Herem (bin Cinân'a sunduğu) şiirlerle topladıklarıyla dolması gibi ben bu dünyalığımın artmasını hiç istemedim.]

152 یَا اَکْرَمَ الْخَلْقِ مَالِی مَنْ اَلُوذُ بِهِ سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمَمِ

Maŋa kes yoḳ k'aŋa ḳılġam penāh ey ekrem-i maḫlūḳ مرا کس نیست آرم التجایش اکرم مخلوق

Sėniŋ ġayrıŋ nüzūl ėtkende baʿṣ-ı miḥnet-efşānı دگر از تو حلول روز رستاخیز غم افشان

[Ey yaratılmışların en iyisi, sıkıntı dolu (ölüm) haberi geldiğinde senden başka sığınacak kimsem yoktur.]

[26b]

153 وَلَنْ یَضِیقَ رَسُولُ اللهِ جَاهُكَ بِی اِذِ الْکَرِیمِ تَجَلَّی بِاسْمِ مُنْتَقِمِ

Sėniŋ cāhıŋ mėniŋle teng ėrmes yā Resūlallāh نباشد یا رسول‌الله بمن جاه تو تنگ آثار

O dem k'ėde tecellī müntaḳimle ẕāt-ı Sübḥānī باسم منتقم آندم تجلی میکند سبحان

Yâ Resulullah, Cenâb-ı Hak intikam alıcı (Müntakim) ism-i şerifiyle tecelli ettiğinde, senin makamın bana (şefaat etmekle) daralmaz.

154 فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَ ضَرَّتَهَا وَ مِنْ عُلُومِكَ عِلْمَ اللَّوْحِ وَ الْقَلَمِ

Sėniŋ cūdıŋdın oldı her dü ʿālem ʿāḳıbet peydā — که از جود تو پیدا شد جهان و آخرت هردو

ʿUlūmıŋdın daġı bu ʿilm-i levḥ ü kilk-i fermānī — ز علمهای تو هم علم لوح و کلک با فرمان

[Senin cömertliğinle sonunda iki âlem ortaya çıktı. Senin ilminden de bu Levh ve Kalem ortaya çıktı.]

155 يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ اِنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرَانِ كَاللَّمَمِ

Günehçün bolma nefsim nā-ümīd ez-raḥmet-i Yezdān — مشو نفسم ز رحمت نا امید از ذلة عظمی

Ṣaġāyir dėk kebāyir çün bolur der-baḥr-i ġufrānı — که می‌باشد کبایر چون صغایر در یم غفران

[Ey nefsim, günahlarından dolayı Allah'ın rahmetinden ümitsiz olma. Zira mağfiret denizinde büyük günahlar küçük günahlar gibidir.]

[27a]

156 لَعَلَّ رَحْمَةَ رَبِّي حِينَ يَقْسِمُهَا تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعِصْيَانِ فِي الْقِسَمِ

O dem kim raḥmetin ḳılġay ḫudā ḳısmet tiler-mėn mėn — بخواهم در گهی قسمت کند حق رحمت خود را

Ki ḳısmetlerde kėlgey ol be-ṭavr-ı cürm ü ʿiṣyānī — که آید آن به قسمتها بطور ذلة و عصیان

[Allah rahmetini dağıttığında kısmetimi isterim, zira rahmetin kısmet edilme oranı, günah ve isyana göredir.]

157 يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمِ

Ḫudāyā eyle meʾmūlimni ġayr-ı münʿakis ḥāṣıl — خدایا ساز مامولم بغیر منعکس حاصل

Ḫesābımnı ḥużūruŋda ṣayup bā-luṭf u āsānī — به پشت هم حسابم را شمر با لطفها آسان

[Allah'ım, ümidimi eksiksiz ver ve huzurundaki hesabımı lütfunla kolay eyle.]

158 وَالْطُفْ بِعَبْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ اِنَّ لَهُ صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْاَ هْوَالِ يَنْهَزِمِ

Ėki ʿālemde eyle bendeŋe luṭf kʾanıŋ bardur — بکن در هردو عالم بنده‌ات را لطف کو را هست

Şekībi daʿvet-i ehvāldin ėter girīzānı — شکیبایی اگر خوانند اهوالش گریزان زان

[Kendisi için var olan musibetler sebebiyle sabrı kalmayan bu kuluna iki âlemde lütfet!]

159 وَاْذَنْ لِسَحْبِ صَلٰوةٍ مِنْكَ دَائِمَةً عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍّ وَ مُنْسَجِمِ

Seḥāb-ı raḥmet-i pey-der-peyiŋġa bir ʿaṭā-yı iẕn — بده اذنی بابرهای رحمت از تو گوهربار

Bolup bārān-ı ter faḫr-ı cihānḳa ėde seylānı — برآن فخر جهان باران تر باشد دگر سیلان

[Daimî rahmet bulutlarına izin ver de kâinatın övüncü olan Hz. Peygamberin üzerine sel gibi yağsın.]

[27b]

160 وَ الْاٰلِ وَ الصَّحْبِ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ اَهْلُ التُّقٰى وَ النُّقٰى وَالْحِلْمِ وَ الْكَرَمِ

Daġı aṣḥāb u āl ü tapġanıġa ʿaṭānı dök — بر آل و صحب او پس تابعانش را به آنان ریز

Ki aldılar naḳā vü ḥilm ü taḳvā birle iḥsānı — که بودند اهل تقوی و نقی و حلم و هم حسان

[Hz. Peygamberin temiz, yumuşak huylu ve günahtan kaçınan kimseler olan ailesi, sahabeleri ve onlara tabi olanlara da rahmetini yağdır.]

161 مَا رَنَّحَتْ عَذَبَاتِ الْبَانِ رِيحُ صَبَا وَاَطْرَبَ الْعِيسَ حَادِي الْعِيسِ بِالنَّغَمِ

Şütürġa naġme birle kim bėrür şādī şütür-bānān — صبا هرگه کند تحریک اغصان درختانرا

Ṣabā ḳıldıḳça taḥrīk daġı şāḫ-ı dıraḫşānı — شتر را با نغم هر آن دهد شادی شتربانان

[Sabâ rüzgârı ağaçların dallarını hareketlendirdikçe ve deve sürücüsü söylediği şarkılarla develeri neşelendirdikçe…]

[28a] **[Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün]**

1. Dili bir māh-ı tābān ėtdi ser-gerdān u ḥayrānı
Żiyāsı müżmaḥil eyler semāda mihr-i raḫşānı

[Yüzü parlak dolunay (gibi güzel olan sevgili), gönlümü başıboş ve hayran eyledi. Onun ışığı gökteki parlak güneşi perişan eyler.]

2. Giriftār eylemiş gīsū-yı dāme dāne-yi ḫāli
Dili daḫı nişānın sīnemi müjgān-ı fettānı

[(Gönül kuşumu avlamak için) saçlarının tuzağına yüzündeki benleri koymuştur. Fitne verici gözünün kirpikleri de sinemi (bakış oklarının) hedefi yapmıştır.]

3. Görüp ʿaks-i ruḫın gülzārda berg-i semen üzre
Anıŋçün nāle eyler gülsitānın ʿandelibānı

[Gül bahçesindeki bülbüller, yasemen çiçeğinin yaprağının üzerinde onun yanağının yansımasını gördüklerinden inleyip dururlar.]

4. Diler dil Kaʿbe-yi kūyın gözünden zemzem-i eşkin
Döküp endīşe ḳılmaz miḥnet-i ḫār-ı muġaylānı

[Gönül onun Kabe (gibi değerli) olan mahallesine kavuşmayı dileyerek zemzem gibi olan gözyaşlarını döker, deve dikeninin sıkıntısını düşünmez.]

5. Ġulām u çākeridür dergehinde Ḫıżr o meh-rūnuŋ
Ki ḳıldı āb-ı ḥayvānı ʿaṭā çāh-ı zenaḫ-dānı

[Hızır, çene çukuruyla adeta hayat suyu bağışlayan o ay yüzlü sevgilinin kapısında bir köle ve hizmetçidir.]

6. Cihānı tāb-ı nūr-ı ẕāt-ı pāki eyledi meftūḥ
Yaḳup şemʿ-i īmānı refʿ ėdüp ẓulmāt-ı küfrānı

[Onun tertemiz zatının ışığının parıltısı, cihânı aydınalttı. İmân mumunu yakarak küfrün karanlığını yok etti.]

7. Ṣaḥīhül-bāl olur ger ėtse cā bābuŋ dil-i muʿattal
Olur nāḳış mużāʿaf derd ü ḥüzni ey şifā kānı

[Ey şifâ kaynağı! Kendisinde kat kat hüzün ve dertler bulunan bu hasta gönül senin kapını kendisine mekan edinse, iyileşir.]

8. Olupdur munṣarif ḫūrşīd-i raḫşān saḥv-i firḳatde
Binā-yi mihrüŋi aʿrāb ėder maḥcūb-ı yezdānī

9. Yüzin sürmek diler subḥ u mesā dergāh-ı aʿlāya
Olupdur ʿarṣa-yı devrānda gūyā gūy-ı ġalṭānı

[Gökteki parlak güneş, senin ayrılığının sarhoşluğuyla tersine döner. Adeta zamanın arsasında dönüp duran bir top gibi sabah akşam senin yüce dergahına yüzünü sürmek ister. Araplar senin sevginin binasını kendilerine bir perde yaparlar.]

10. Ėder naḳż-ı kıyās-ı bāṭılı aḳvāl-i ḫoş ṭavruŋ
Ki şekl-i pāküŋ ėtmiş emr-i Ḥaḳ luṭfında bürhānı

[Senin hoş tavırlı sözlerin, bâtıl hükümleri ortadan kaldırır. Zaten tertemiz şeklin, Cenâb-ı Hakk'ın emrinin doğruluğunu ortaya koyan en güçlü delildir.]

11. Delīl-i ḫaṣmı menʿ ėtdükde tenvīr-i sened eylep
İki şaḳ ėtdi engüştüŋ felekde māh-ı tābānı

[Senin parmağın, düşmanların delillerini reddetmek için gökteki parlak ayı iki parçaya ayırıp bunu (kendi hükmüne) parlak bir delil yaptı.]

12. Cihānda ḳurṭ-ı gūşıdur hemānā ḫalḳa-yı emrüŋ

ʿİżādeŋ libnesi bālīn-i her şāh-ı cihān-bānī

[Senin emrinin halkası, bu cihan padişahlarının kulağında küpedir; kapındaki pervazların kerpici de onların yastığıdır.]

13. Şefāʿat ḫırmenüŋ devrinde ʿālem dāne-çīn çün mūr

Ṭufeylüŋ ehl-i ʿālem ey nübüvvetnüŋ Süleymānı

[Ey peygamberlik âleminin Süleyman'ı olan, bu âlem ehli sana muhtaçtır. Senin şefaatini elde etme anında bütün âlem dane toplayan karınca gibidir.]

14. Ḫişālüŋ ḫānesin tezyīn ḳıldı āyet-i ḫalḳ
ʿUluvv-i rifʿatüŋ teẕyīl-i *Erselnā*-yı rabbānī

[Cenâb-ı Hakk'ın "(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik (Enbiyâ-107)." âyeti senin güzel ahlakının evini süsledi ve derecenin yüceliğini hatırlattı.]

15. Ḫudāyā naʿt-i pāk-i Aḥmed ile ėt zebānum ter

Hevā-yı genciŋ maʿmūrı hem bu ḳalb-i vīrānı

[Yâ rabbim, Hz. Ahmed'in övgüsüyle dilimi canlandır ve bu viran kalbi de senin aşkının hazinesiyle mamur et!]

[28b]

16. Ferīdī mümteniʿdür çün beyān ėtmek kemālātın

Kelāmuŋ muḫtaṣar ḳıl yoḳdur aŋa ʿaḳlun imkānı

[Ey Ferîdî, Hz. Peygamberin kemâlatını olduğu gibi beyan edebilmek imkânsız olduğundan ve aklın buna ulaşma imkânı bulunmadığından sözünü kısa tut!]

17. Figān u nāleler ėt ḥāliŋ ʿarż eyle o sulṭāna
Nigāh-ı merḥametle cemʿ ėde ḳalb-i perīşānı

[Merhamet nazarıyla senin perişan kabini toparlaması için ağlayıp inleyerek hâlini o sultana arz et!]

18. Güneh vādisi içre teşne-leb terk ėtmeye şāyed
Ki deryā-yı şefāʿatden ėde reyyān bu ʿaṭşānı

[Eğer bu susamışları şefaat deryasıyla suya kandırırsa, seni de bu günah vadisi içerisinde dudağı kurumuş bir halde bırakmaz!]

19. ʿAmelden ḳaṣr u ḥaẕfüm kāmil ėtmez hīç bir dārū
Meger kim vāfir-i luṭfı müsebbaġ eyleye anı

[Onun lutfunun bolluğu dışında hiçbir ilaç, benim amellerimdeki eksiklik ve kusurlarımı tamamlamaz.]

سزا نبود که باشم مردۀ ظلمات جرم خود

نباشد استخوانم را طبیبم آب حیوانی[8]

اگر نیکم وگر بد، بنده این درگه شاهم

بقدر رفعتت لایق چه باشد کن ترا دانی[9]

نیاز آورده‌ام با بارگاهت حاجتی اعط

فصارت فی غم حالی بطغیانی و عصیانی[10]

[8] Kendi günahımın karanlıklarındaki bir ölü olmam ve tabibimin kemiklerime hayat suyu serpmemesi uygun değildir.
[9] İster iyi ister kötü olayım, ben bu sultanın dergâhının kuluyum. Senin yüceliğinin değerine ne yakışıyorsa ona göre bildiğini yap.
[10] Bir hacetle huzuruna isteğimi getirdim, onu yerine yetir. Çünkü isyan ve taşkınlıkla hüzünlü bir hâlin içindeyim.

Kaynakça

Akdemir, Yılmaz (2015). *Kemâleddîn Hüseyin Harezmî'nin Çağatay Türkçesiyle Kasîde-i Bürde Şerhi (İnceleme, Metin, Çeviri, Gramatikal Dizin)*. Diyarbakır: Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.

Ayçiçeği, Bünyamin (2024a). İmâm Bûsîrî'nin Hayatı, Divan'ı ve Kasîde-i Bürde'si. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Ayçiçeği, Bünyamin (2024b). Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Ayçiçeği, Bünyamin (2024c). Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Ayçiçeği, Bünyamin (2024d). Kasîde-i Bürde'nin Farklı Dillere Tercümeleri. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Bodrogligeti, A. J. E. (2001). *A Grammar of Chagatay, Languages of the World/Materials 155*. Muenchen: Lincom Europa.

Clauson, Sir Grard (1972). *An Etymological Dictionary Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.

Çağlar, Dursaliye (2019). *Doğu Türkçesi Kasîde-i Bürde Şerhi (İnceleme-Metin-Aktarım-Dizin-Tıpkıbasım)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Çağlar, Yeşim (Dursaliye) (2023). *Doğu Türkçesi ile Yazılmış Bir Kasîde-i Bürde Şerhi (İnceleme-Metin-Aktarım-Dizin-Tıpkıbasım)*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Dağıstanlıoğlu, Bilal Erdem (2015). *Keşfü'l-Hüdâ Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kasîde-i Bürde Şerhi İnceleme-Metin-Dizin I-II*. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Dağıstanlıoğlu, Bilal Erdem (2018). *Keşfü'l-Hüdâ Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kasîde-i Bürde Şerhi*. Ankara: TDK Yayınları

Devellioğlu, Ferit (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, Cem (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü (3. baskı)*. Ankara: TDK Yayınları.

Eckmann, János (1966). *Chagatay Manual*. Bloomington: Indiana University.

Güler, Ömer Said (2022). "Kasîde-i Bürde (Bânet Su'âd) Üzerine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Eserler." *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S. 8, s. 548-592.

Hazar, Mehmet (2011). "Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler." *The Journal of Academic Social Science Studies*. S. 4/1, s. 31-63.

Kaçalin, Mustafa (haz.), (2011). *NİYĀZİ, Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar, El-Luġātu'n-Nevā'iyye ve'l-İstişhādātu'l-Caġātā'iyye*, Ankara: TDK Yay.

Kaymaz, Zeki (2004). "Çağatay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar Üzerine." *Amancolovskie Çiteniya*, Kazakistan/Öskemen: s. 204-210.

Koç, Hamza (2024a). Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Şerhleri. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Koç, Hamza (2024b). Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Tercümeleri. *Türk Edebiyatında Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'si* (Ed. Bünyamin Ayçiçeği). İstanbul: DBY Yayınları.

Kurnaz, Cemal (1997). *Anadolu'da Orta Asyalı Şairler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Kurtuluş, Rıza (2022). Kemâleddîn-i Hârizmî. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 25, s. 33.

Mert, Abdullah (2017). "Osmanlı Şairlerinin Çağatay Türkçesiyle Yazdıkları Şiirlerde Kullandıkları Dil Üzerine." *SUTAD*. S. 41, s. 107-118.

Muhammad Mahdi Xān, Sanglax. A persian Guide to the Turkish Language, Faksimile Text with an Introduction and Indices by Sir Gerard Clauson (1960), London.

Redhouse, Sir James W. (1890). *A Turkish and English Lexicon*. Constantinople.

Sertkaya, Osman Fikri (2004). "Osmanlı Şairlerinde Ali Şir Nevayî Tarzı ve Nevayî'ye Anadolu'da Yazılan Nazireler." *Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yıl Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri*, 24-25 Eylül 2001, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., s. 129-140.

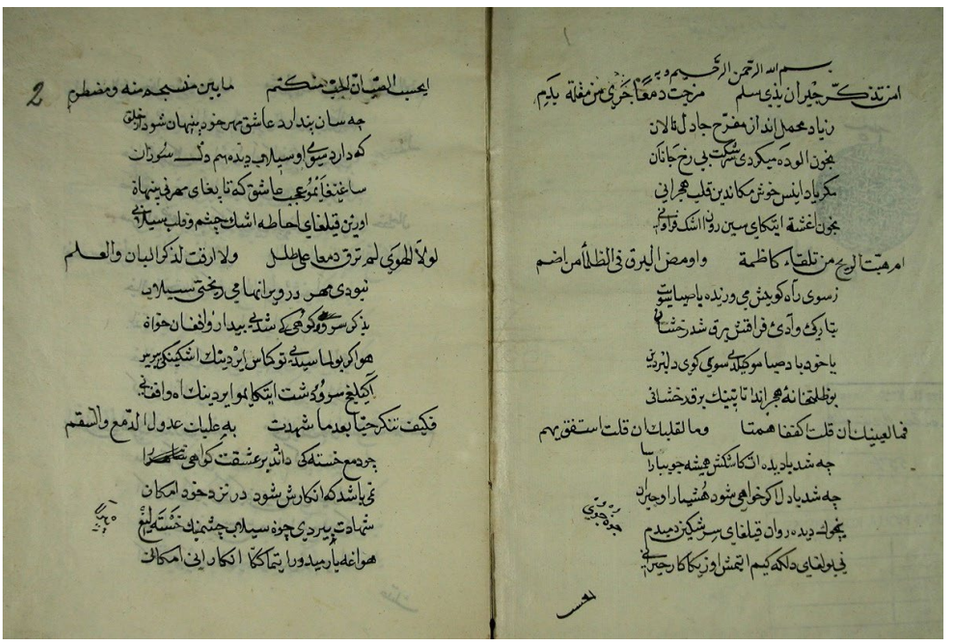
Steingass, F. (1884). *Arabic-English Dictionary*. London.

Steingass, F. (1892). *Persian-English Dictionary*. London-New York.

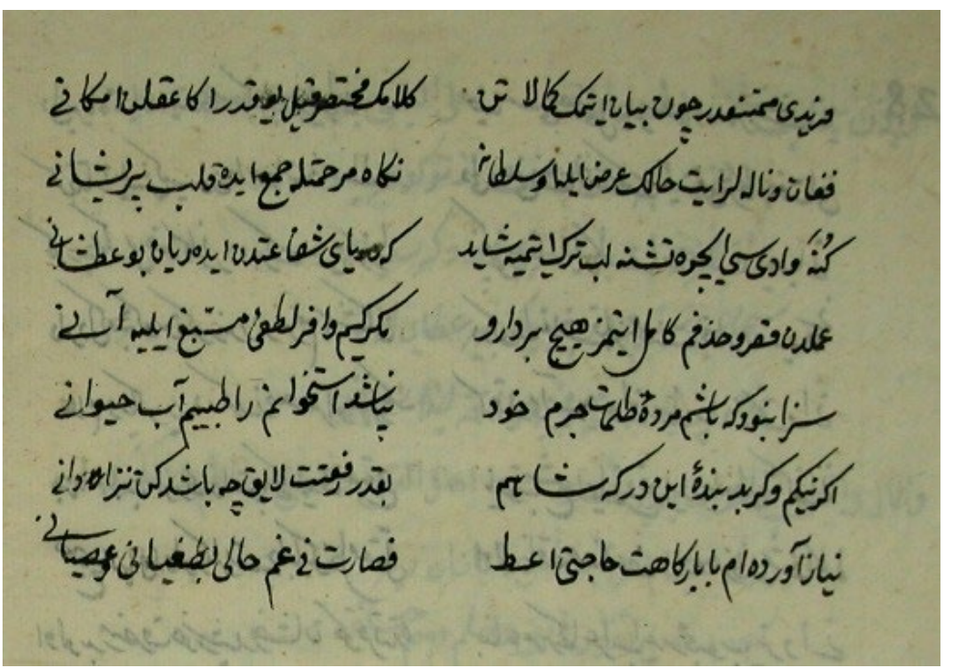
Şeyh Süleyman Efendi (2003). *Lûgat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî*. İstanbul: TDA C. 13.

Yuvacı, Bünyamin (2014). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ (ıı. Cilt s. 735-999)*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Metinden Örnek Görüntüler

Metnin ilk sayfaları: 1b-2a

Metnin son sayfası: 28b